LEERRIJKE KEUR

UIT

BENJAMIN FRANKLIN'S

ZEDEKUNDIGE SCHRIFTEN.

Uitgegeven door de

MAATSCHAPPIJ:

TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN.

1843.

Te Amsterdam, by
DE ERVEN H. VAN MUNSTER EN ZOON
en
J. VAN DER HEY EN ZOON.

VOORBERIGT.

Er is misschien geen Schrijver, die zoo bij uitnemendheid den naam van Volksschrijver verdient, als BENJAMIN FRANKLIN. *De hoogst bevattelijke wijze, waarop hij soms de meest afgetrokkene waarheden weet voor te stellen, doch inzonderheid de bruikbaarheid zijner voorschriften voor het dagelijksch leven geven hem aanspraak op dien titel. Eene leerrijke Keur uit zijne Zedekundige Schriften en uit de Levensbeschrijving, voor een groot deel door hem zelven ontworpen, zal dus wel aan velen welkom zijn. De Maatschappij vertrouwde daarop, toen zij in het jaar* 1839 *de Prijsvraag uitschreef, ten einde in het bezit van zoodanige leerrijke Keur te geraken.*

Niet minder dan tien Schrijvers werden, zoo men vooronderstellen mag, door het belangrijke en tevens bekoorlijke van het onderwerp aangemoedigd, om de beantwoording dier Vraag te beproeven. De Beoordeelaars schonken goedkeuring aan vele, hoogen lof aan andere; doch de vereischte meerderheid kende

de

de uitgeloofde Gouden Medaille *toe aan den Heer* JAN VAN HARDERWIJK, REINIERSZ., *te* Rotterdam, *die bij de opening van zijn Naambriefje bleek Schrijver te zijn van het Antwoord* N°. 5, *geteekend met de spreuk:* Industry and constant employment, etc.

In hoeverre de Schrijver er in geslaagd is, om de keur en kern van FRANKLIN's *arbeid in het regte licht te plaatsen, moge de lezer beoordeelen. Het beste bewijs er van zal hierin gelegen zijn, dat de leer betracht, het nuttig voorschrift opgevolgd worde en op die wijze gezegende vruchten drage voor het leven. — De Maatschappij, zoowel als de Schrijver, vleit zich met deze gewenschte uitkomst.*

Amsterdam,
December, 1842.

Op last der Maatschappij:
de Algemeene Secretaris,
P. M. G. VAN HEES.

BEANTWOORDING

DER

PRIJSSTOFFE:

Eene leerrijke Keur uit BENJAMIN FRANKLIN'S *Zedekundige Schriften, en bekende Levensbeschrijving, grootstendeels door hem zelven.*

DOOR

JAN VAN HARDERWIJK, REINIERSZ.,

te Rotterdam.

I N H O U D.

Over

IN-

INLEIDING.

„ Hoor eens, Mijnheer!" zeide de brave en verſtandige landman B. tot den Geestelijke van zijn dorp, daar hij hem een bezoek gaf, „ ik weet, dat gij Lid zijt van verſchillende Genootſchappen ter bevordering van kennis en verlichting, van het *Bijbel-* en *Zendeling-Genootſchap*, van het *Nut van 't Algemeen* en van andere nuttige Inrigtingen; maar ik wenschte wel, dat er een Genootſchap beſtond, dat meer in het bijzonder ieder mensch, volgens daartoe nuttig ingerigte voorſchriften, de middelen aan de hand gaf, die hem in ſtaat ſtelden, om in den ſtand en de betrekking, waarin hij leeft, meer tevreden en gelukkig te zijn.

„ Als ik zoo het een en ander eens naga (niet dat ik klagen wil, in tegendeel, ik erken dankbaar het goede, dat ik bezit en geniet), en ik zie dan een aantal menſchen, die, hoe zij werken en ſlooven, als ware het, altijd dezelfde blijven, terwijl men hen toch niet dadelijk van traagheid of achteloosheid beſchuldigen kan, dan komt de gedachte weleens in mij op, of zij wel de gepaste middelen aanwenden, om tot iets duurzaam goeds te geraken; of zij wel in hun gezin met die geregeldheid, orde en zuinigheid te werk gaan, welke alleen geſchikt zijn, om

langzamerhand tot beteren ſtaat en gelukkiger ſtand te komen; en ik voor mij geloof, dat de meeste het geluk veel te veel buiten zich, buiten hunnen kring en hunne betrekkingen zoeken.

„ Ik kan wel nagaan, dat het zeer moeijelijk zijn zou, om zulke regelen en voorſchriften aan anderen te geven; maar zijn er toch geene Werken, waaruit zoo een en ander tot leidraad voor perſonen en huisgezinnen zou op te zamelen zijn, ten einde die middelen te leeren kennen, welke het geſchiktst en het meest van algemeene toepasſing zijn, om in onzen ſtand waarlijk tevreden en gelukkig te wezen? Ik verbeeld mij, dat zulks, buiten twijfel, van het uiterſte belang, en, ook in onzen tijd, hoogst welkom zou zijn. Het is mij wel bekend, dat er heel wat over geluk en over de middelen, om het te verkrijgen, geſchreven is; maar ik heb weleens gehoord, dat vele van die Schriften boven de bevatting van het algemeen zijn."

„ Ja, vriend B.!" hervatte de Leeraar, „ gij hebt gelijk, wanneer gij daarmede bedoelt de Schriften van Wijsgeeren van vroegeren of lateren tijd, die over het geluk en den weg, om tot hetzelve te geraken, handelen; hunne denkbeelden zijn, ja, wel boven het bereik der menigte; maar buiten en behalve de heerlijke lesſen, welke de Christelijke Godsdienst tot geluk voorſchrijft, zijn er zelfs door de Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, vele Werkjes uitgegeven, waarin men belangrijke wenken en voorbeelden aantreft, die alle, in het huishoudelijk, dagelijksch en maatſchappelijk leven, ons den weg aanwijzen, om in onzen kring gelukkig en vergenoegd te kunnen zijn. Daar hebt gij, die mij nu zoo voor den geest komen, bij voorbeeld, de door de Maatſchappij uitgegevene Prijsverhandeling van Profesſor CLARISSE: *Nadrukkelijk Betoog, dat Ongodsdienſtigheid de bron zij van tijdelijk en eeuwig ongeluk; Godsdienſtigheid, in tegendeel, de bron van tijdelijk en eeuwig geluk;* die van REDDINGIUS, *Zelfkennis, de bron van tijdelijk en eeuwig geluk*, en andere van hoogst nuttige ſtrekking voor het huisſelijk en maatſchappelijk leven. Maar ik bevroed wel, wat gij eigenlijk bedoelt, vriend B.! gij zoudt wel een uittrekſel uit een of ander zedekun

kundig Werk verlangen, waarin gij, als ware het, kort zamengetrokken, zoo ſtukswijze, lesſen, vermaningen, opwekkingen, aanwijzingen of vertoogen en voorbeelden, kernachtig bijeen vondt, die zoo geene achtereenvolgende lezing vereiſchen; maar die men als inlichtingen, teregtwijzingen, als een' gids zou kunnen beſchouwen, om, bij voorkomende gelegenheden, over eene of andere huishoudelijke of maatſchappelijke omſtandigheid te raadplegen, en die ons, als ik mij zoo eens mag uitdrukken, zou kunnen dienen van het oogenblik af, dat wij, den kinderſchoenen ontwasſen, als jongeling of man de maatſchappij intreden, om, geheel op ons zelve ſtaande, in onze betrekking of werkkring ten nutte van ons beroep of huisgezin bezig te zijn."

„Juist," antwoordde B., „zoo iets bedoel ik. Ik heb eens van een' mijner vrienden ter leen gehad een boekje: *Keur van Dichterlijke Zedelesſen, voornamelijk uit* CATS, door Profesſor SIEGENBEEK, zoo regt geſchikt, dunkt mij, om goede gezindheden, om deugd en godsdienst in de harten op te wekken, en waarin ook nuttige wenken voorkomen, die tot bevordering van geluk en aankweeking van goede zeden dienen kunnen; maar dit is alles geheel in verzen, en dan ook meer beſtemd, geloof ik, voor de jeugd. Nu wenschte ik wel, dat men eens een uittrekſel of keur uit een of ander meer uitvoerig zedekundig Werk in het licht zond, waarin voor alle ſtanden en voor ieder in zijne betrekking zulke belangrijke lesſen te vinden waren, die in elk huisgezin ten nuttigen wegwijzer konden ſtrekken, om met bedachtzaamheid, met zorg, met inſpanning van krachten, met overleg, van onze eerſte intrede, als ware het, in de wereld af, tot onzen ouderdom toe, al datgene aan te wenden, wat, op goede gronden, ons geluk en onze tevredenheid zou kunnen bevorderen en bevestigen."

„Gij ſpreekt, vriend B.!" hernam de Geestelijke, „over eene hoogstbelangrijke zaak; en ik weet met u zeer goed, dat vele menſchen het geluk buiten zich zoeken, terwijl zij het in tegendeel in zich zelve vinden kunnen. Het geluk toch, dat wij niet door ons zelve, maar door anderen verkrijgen, is een onbeſtendig goed, is geen waar ge-

luk; want hetgene anderen ons geven, kan ons even ligt weder ontnomen worden, en waarom zouden wij zulk een geluk najagen, daar wij gelukkig kunnen zijn, zonder van vreemden of van omstandigheden afhankelijk te wezen? Het is waar: zonder arbeid geen loon, zonder moeite en inspanning geene winst, zonder op de toekomst te letten, geene wezenlijke gerustheid; maar met zulks te doen kunnen wij, zonder vermetel te spreken, scheppers van ons eigen geluk worden; en hoezeer een vast en onbepaald vertrouwen op Gods vaderlijke en wijze Voorzienigheid Christenpligt is, en dat vertrouwen in onze harten wonen moet, zoo moeten ook vlijt en arbeidzaamheid, orde en spaarzaamheid ons in alles besturen; de waarde der kleinigheden moeten wij op hoogen prijs leeren stellen; in onzen eigen' meer beperkten kring moeten wij beginnen, om met opmerkzaamheid en bedachtzaamheid al die middelen op te sporen, die ons tot een of ander, voor ons tijdelijk welzijn, goed en voordeelig doel kunnen dienstbaar zijn; terwijl de lessen van anderen, de voorbeelden van verstandigen en braven, benevens eigene ondervinding, ons ook voorzeker hierin van het grootste nut wezen kunnen."

„ Regt zoo," hernam de landman B., verblijd, dat het aangevangen gesprek zulk eene leerzame rigting kreeg, „ ik wenschte wel, dat ik de boeken maar had, dan zou ik met genoegen dergelijke Werken eens doorlezen en er een winteravondje aan besteden, om het belangrijke er uit op te teekenen; maar vooreerst, ik bezit ze niet, en ten andere zou mij dat werk, ook wat de keus misschien betreft, moeijelijk van de hand gaan. Laatst kreeg ik van onzen Schoolonderwijzer een boek, het heet: *Weekblad: Tot Nut van 't Algemeen*, voor het jaar 1803, uitgegeven te *Groningen;* daar vond ik regt mooije vertoogen in, ook over zulke onderwerpen, waarover reeds door de Maatschappij Werkjes zijn uitgegeven; bij voorbeeld, over den regel van JEZUS: *Wat gij wilt, dat u de menschen zullen doen, doe hun ook alzoo* (nu het Werkje van Ds. VALK hierover bezit ik), over *de Eenzijdigheid*, over *de liefde tot de Naasten*, en andere, en ik trof in hetzelve ook eene karakterschets aan van

BEN-

BENJAMIN FRANKLIN. Die man moet vrij wat pogingen hebben aangewend, om regelmatig te werken, om nuttig en ijverig te worden in zijnen kring, om, door het uitkoopen van den tijd, veel goeds voor zich en anderen te kunnen verrigten. En is het toch waar, dat hij, die met den tijd woekert, die arbeidzaam leeft en tracht toe te nemen in zedelijkheid en deugd, die met zich zelven en de menſchen tevreden is, gelukkig heeten kan; dan moet FRANKLIN zich al zeer gelukkig hebben gevoeld. Van zulk een' man nu (maar zijne Schriften zijn, zoo ik meen, in het Engelsch, want hij was in *Nieuw-Engeland* geboren) zou ik wel het een en ander willen lezen; ik verbeeld mij, dat hij heerlijke lesſen en voorſchriften voor perſonen en huisgezinnen geven moet. Ik heb het nu bij die karakterſchets maar moeten laten; doch mij kwam de Lijst van Prijsſtoffen voor 1839 van de Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, in handen, en ik zag, dat onder dezelve opgegeven werd: *Eene leerrijke Keur uit* BENJAMIN FRANKLIN'S *Zedekundige Schriften*, en ontwaarde er tevens uit, dat de Maatſchappij van oordeel was, dat de verſpreiding der Schriften van zulk een' man, geheel in haren geest, veel goeds zoude kunnen ſtichten. Nu wenschte ik weleens te weten, of die ſtof gekozen is, dan zal ik welligt, wanneer zij beantwoord wordt, en de Maatſchappij zoodanig Werk mogt uitgeven, nog in de gelegenheid kunnen komen, om mijn verlangen te bevredigen, en wat meer van dien man en zijne voorſchriften, om gelukkig te leven, te weten te komen."

„ Ja wel, vriend B.! die ſtof is door de Maatſchappij gekozen, en met regt; want onder de Volksſchrijvers der vorige eeuw, verdient welligt niemand dezen naam in eenen meer edelen zin dan BENJAMIN FRANKLIN. Gezond verſtand, eenvoudigheid, een heldere opgeruimde geest en vooral eene zuiver beoefenende zedeleer ſtralen in ieder zijner opſtellen door. Hij wist de ingewikkeldſte zaken tot weinige en duidelijke begrippen terug te brengen; terwijl hij onwankelbaar vasthield aan de ſchoone wetten der Natuur en de onfeilbare voorſchriften van het geweten. Het belang der

menschheid gold bij hem boven alles. Overleg, verstand, billijkheid en orde in te voeren, zoowel in kleine als in groote menschelijke handelingen; onverdraagzaamheid, traagheid en onkunde te verbannen; den mensch opmerkzaam te maken op zijn beroep en zijne bestemming, hem werkzaamheid, vlijt, spaarzaamheid en voorzigtigheid in te boezemen: ziedaar zijn hoofddoel, hetwelk hij, door middel der drukpers, op eene voor het volk geschikte wijze, steeds poogde te bereiken.

„ Nu heb ik, mijn waarde B.! ook hechtende aan deze Prijsstoffe, door de Maatschappij uitgeschreven, mijne Werken van en over BENJAMIN FRANKLIN eens voor het licht gehaald, en beproefd, om *Eene leerrijke Keur uit* BENJAMIN FRANKLIN'S *Zedekundige Schriften*, *en uit de Levensbeschrijving*, *grootstendeels door hem zelven*, te verzamelen. Tevens heb ik het gewaagd, dezelve aan de Maatschappij op te zenden.

„ Ik wil ze gaarne u eens ter lezing geven, en mogt de Maatschappij het ingezondene der uitgave waardig keuren, dan krijgt gij, als Lid van ons Departement, het stuk zelf, wanneer het in het licht komt."

„ Wel! dat doet mij dan uitstekend veel genoegen," zeide de welmeenende B., „ ik kon heden al op geen beter onderwerp gekomen zijn. Maar, vergun mij u te vragen: zijn er nog meer bijzonderheden betrekkelijk 's mans leven voorhanden, dan die, welke in dat door mij straks genoemde *Weekblad* te vinden zijn."

„ Ja, vriend! er zijn verscheidene levensberigten van BENJAMIN FRANKLIN, ook buiten de Duitsche, Fransche en Engelsche, in onze taal voorhanden. In vele woordenboeken in onze taal, en ook in vreemde talen, vindt men belangrijke bijzonderheden omtrent FRANKLIN'S leven opgeteekend. Maar hij heeft zijn leven zelf beschreven, en die levensbeschrijving bevat dan ook een aantal nuttige en leerrijke wenken, die ik in mijn uittreksel heb opgenomen. Ik heb echter zoo het een en ander bijeenverzameld, en wil gaarne, daar wij nu toch over dat onderwerp aan het praten zijn, u iets van FRANKLIN,

zij-

zijne afkomst, zijn leven en zijne bemoeijingen mededeelen. Wanneer men toch van iemand iets nuttigs en leerzaams leest, wil men ook wel in eenige bijzonderheden den man leeren kennen, die dat nuttige en leerzame heeft opgesteld."

„ Gij zult mij," voegde B. den Leeraar te gemoet, „ hiermede zeer verpligten; want hierdoor zal ik nog wel eenige mij onbekende bijzonderheden vernemen, en het gelezene in de karakterschets zal zich dan bij vernieuwing bij mij verlevendigen."

„ Hoor dan, vriend B.! vele leerrijke wenken, ook uit de Levensbeschrijving door hem zelven, zal ik bovendien hier nog invlechten. Ik zal echter kort moeten zijn."

LE-

LEVENSBESCHRIJVING

van

FRANKLIN.

Benjamin franklin werd, den 17den Januarij, 1706, te *Boston*, in *Noord-Amerika*, geboren. Zijne ouders waren burgerlieden, die met het zeepzieden en kaarsenmaken den kost voor zich en hun talrijk huisgezin wonnen. En schoon zijn vader hem eerst voor de studie in de Godgeleerdheid bestemd had, was hij echter, uit hoofde van het middelmatig vermogen, dat hij bezat, genoodzaakt hiervan af te zien, en de jonge franklin moest zijnen vader in deszelfs beroep de behulpzame hand bieden. Van zijne kindsheid af had hij echter eene onwederstaanbare zucht tot lezen: „ *Hartstogtelijke neiging*," schrijft hij zelf, „ had ik tot lezen, en al het geld, dat mij in handen kwam, besteedde ik tot den aankoop van boeken." Op Reisbeschrijvingen was hij inzonderheid gezet. Deze zucht tot boeken bij den jongen franklin deed den vader besluiten, om hem op zijn twaalfde jaar bij het boekdrukken te doen, in welk vak zijn broeder jakob reeds geplaatst was: hij rigtte naderhand eene eigene drukkerij te *Philadelphia* op, en begon tevens den papierhandel.

Te

Te midden dier werkzaamheden besteedde hij den tijd, die hem van zijn beroep overbleef, aan het opzamelen van kundigheden van allerlei aard. „ Dikwijls," schrijft hij, „ zat ik het grootste gedeelte van den nacht op en las; wanneer mijn broeder en de overigen de drukkerij verlieten, om te gaan eten, bleef ik alleen; daar bereidde ik zelf mijn eenvoudig maal, en had den tijd voor mijne oefeningen over, totdat zij terugkwamen." Hij leefde zeer matig, want hij wist het te wel: *Matigheid in eten en drinken bevordert de helderheid van den geest en de vlugheid der bevatting.* Getuigt zijn weg, zoo als het genoemde *Weekblad* met regt zegt, hier en daar van struikelingen, en betaalde hij der menschelijke zwakheid ook eenige schatting, het was met eene vereerenswaardige naauwgezetheid, dat hij hiervan stipte rekening hield; met leedwezen iederen misstap erkende, en ijverig zijne krachten ter verbetering inspande. „ Ik overtuigde mij," zegt hij, „ dat waarheid, opregtheid en regtschapenheid in het verkeer met menschen hoogst belangrijk voor het geluk des levens waren, en schreef mijn besluit neder, zoo als het nog in mijn Dagboek gevonden wordt." (Uit dit Dagboek deel ik verder in de Keur der uittreksels een en ander mede.) Met het eenige doel om anderen nuttig te zijn, schreef hij alles. „ Daar ik steeds," zegt hij in zijn eigen levensberigt, „ tot eenen hoogen ouderdom toe gelukkig ben geweest, zoo wenschen welligt mijne nakomelingen de middelen te leeren kennen, die ik aanwendde, en die, dank zij der Voorzienigheid! mij zoo wel gelukt zijn. Mogelijk vinden zij ze tevens voor hen dienstig, wanneer zij in dergelijke omstandigheden mogten komen. Ik erken ook in diepen ootmoed des harten, dat ik het geluk mijns levens der Goddelijke Voorzienigheid te danken heb, welke de middelen heeft gezegend, die ik aanwendde." Daarom had hij ook een onbepaald vertrouwen op hare verdere leiding, en kon met opgeruimdheid zeggen: „ Dat alles versterkt in mij de hope, zonder mij aan zelfverheffing schuldig te maken, dat die zelfde Liefde mij ook verder dat geluk schenken en mij de krachten verleenen zal, om iederen omme-

mekeer in mijn lot, die mij even als anderen treffen kan, geduldig te dragen, wetende, dat mijn toekomstig lot Hem bekend is, en Hij ook mij door droefheid nog louteren en zegenen kan."

Alle talenten, die hij bezat, beschouwde hij zelf als vrijwillige en onverdiende geschenken van zijnen Hemelschen Vader. Het goede op te sporen en aan te prijzen was zijn dagwerk, en de geheele leerrijke geschiedenis zijns levens, die hij voor zijnen zoon vervaardigde, en die tot aan het jaar 1731 (door de Uitgevers zijner Werken tot 1757 vervolgd) loopt, getuigt van zijne zucht om nuttig te zijn, en draagt overal den stempel van zijn minzaam en nederig karakter. Die zucht blonk uit in al die Geschriften, welke de zedelijke verlichting des volks beoogden. En wanneer men op zijnen schrijftrant acht geeft, dan vindt men hem onnavolgbaar in de kunst, om de lessen der zedekunde te ontwikkelen en dezelve op de pligten der vriendschap en algemeene liefde, op het wel besteden van den tijd, op het genoegen der weldadigheid, op de noodzakelijke vereeniging van ons eigen geluk met dat van het algemeen, en op het aangenaam genot, hetwelk ons de betrachting der gezellige deugden oplevert, toe te passen. Deze getuigenis, elders van hem opgeteekend, wordt dan ook ten volle bewaarheid in eenen Almanak, dien hij te *Philadelphia*, in 1732, uitgaf en bijna 25 jaren voortzette, onder den titel: *Almanak van den braven Richard*; een Geschrift, dat allerlei nuttige, huishoudelijke, zedelijke en andere onderwerpen bevatte, en zulk eenen algemeenen bijval vond, dat er jaarlijks meer dan 10000 exemplaren van werden gedrukt. Alles wat vlijt en spaarzaamheid, als middel tot welvaart en deugd, konden aankweeken en bevorderen, werd door hem in deze Jaarboekjes voorgedragen. In dat van 1757 vindt men een gesprek, rijk aan voorschriften en spreekwoorden, opgenomen, als de redenering van eenen grijsaard tot lieden, welke zich bij eene verkooping in een boedelhuis ophouden, en hetwelk zeer leerrijke overdenkingen en raadgevingen oplevert. Van hem toch bewondert men met regt het opstel, onder het opschrift: *De arme Jakob*, in

een

een Werk, geschreven door ENGEL, en *Wijsgeer voor de wereld* geheeten, te vinden, hetwelk vele dezer overdenkingen en raadgevingen behelst.

„ In meer bijzonderheden van zijn leven en schriften behoef ik thans niet te treden: ik wijs u verder op de door de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, uitgegevene *Levensschetsen van Personen*, *die*, *in onderscheidene Landen en tijden*, *in verschillende Kunsten en Wetenschappen hebben uitgemunt*, waarin onder andere een Levensberigt van BENJAMIN FRANKLIN in het Eerste Stukje voorkomt. Ik voeg hier echter nog bij, dat hij, zoo als gij mogelijk weten zult, in 1736 eene Staatkundige loopbaan intrad.

Hij verdedigde, met de bedaardste onverschrokkenheid, de Onafhankelijkheid van *Amerika* tegen de eischen der Engelschen; werd de stichter van de Vrijheid en Onafhankelijkheid zijns Vaderlands; bekleedde de eerste rangen en posten in *Noord-Amerika*, en was nimmer trotsch of verwaand op het aanzien en de eer, die hij in het Gemeenebest had verworven. Hij stierf op den 17den April, 1790, te *Philadelphia*, waar zijn dood algemeen werd betreurd.

De Nationale Vergadering van *Frankrijk* nam, ten blijke harer achting, op voorstel van een' harer Staatsmannen, MIRABEAU, drie dagen den rouw over hem aan; en het is opmerkelijk, wat deze Redenaar, bij de aankondiging zijns doods, in de Vergadering van hem zeide. Ik wil u dat mededeelen:

„ FRANKLIN is dood! de Geest, die *Amerika* de Vrijheid schonk en lichtstroomen over *Europa* uitstortte, is in den schoot der Godheid teruggekeerd!

„ Den Wijze, die aan twee werelden toebehoorde, den Man, dien de geschiedenis der Wetenschappen en die der Koningrijken elkander betwistten, komt, buiten twijfel, eene eerste plaats in de menschenwereld toe.

„ De nakomelingschap rigte voor den sterveling gedenkteekenen op, die ten nutte der menschheid leefde; hemel en aarde met zijnen verlichten en diepdenkenden geest omvatte; die den donder en de dwingelandij te beteugelen wist!

„ Het

„ Het verlichte en vrije *Europa* wijde den grooten Man zijn aandenken en zijne tranen!"

(MIRABEAU ſpreekt daar van het beteugelen des donders; ik moet hierbij herinneren, dat FRANKLIN de uitvinder der blikſemafleiders is; welke uitvinding alleen, hem onder de mannen, die zich bij het menschdom verdienſtelijk gemaakt hebben, eene plaats verſchaft.)

Werd FRANKLIN als een voorbeeld van eenvoudigheid door vreemden en landgenooten gehuldigd; was hij het, die, nadat de Onafhankelijkheid van *Noord-Amerika* door *Frankrijk* erkend was, aan het Hof van LODEWIJK XVI verſcheen, niet, als anderen, in prachtige kleeding en ſierlijk kapſel, maar die aan den Koning in grof huisgewaad, met nederhangende haren en eenen ronden hoed werd voorgeſteld: hij wilde ook, dat hij zonder opzien en pracht zou worden ter aarde beſteld, en beſchreef dit uitdrukkelijk bij uiterſten wil, den 17den Julij, 1778. Desniettegenſtaande was zijne begrafenis luisterrijk. Ontelbaar was de menigte, die de lijkbaar volgde. De klokken werden geluid, en de nieuwspapieren werden met zwarte randen uitgegeven. Zijn ſtoffelijk overſchot werd onder het gebulder van het geſchut in het graf gelegd; en alles getuigde van de vereering en de hulde, die men den grooten en voortreffelijken man meende te moeten toebrengen.

„ Genoeg nu van den perſoon van BENJAMIN FRANKLIN; vele bijzonderheden, hem en zijn karakter betreffende, heb ik verder in de leerrijke Keur uit zijne Zedekundige Schriften en uit de Levensbeſchrijving, grootendeels door hem zelven, opgenomen, en wil u gaarne dit Werk, zoo als ik zeide, ter lezing geven. Gij zult er veel ſchoons, nuttigs en betrachtingwaardigs in aantreffen; terwijl ik niet twijfel, of hoogachting, eerbied en liefde zullen voor den beminnelijken man en menſchenvriend, voor den edelen en nederigen mensch meer en meer bij u worden opgewekt. Zoo gij u het grafſchrift, dat hij voor zich zelven vervaardigde, niet mogt herinneren, het is wel der moeite waardig, u ook dit nog mede te deelen; het drukt den ſtempel op

's mans

's mans nederigheid en echt Christelijke gevoelens; het luidt aldus:

Hier ligt het ligchaam van den Boekdrukker BENJAMIN FRANKLIN *(gelijk de omslag van een oud boek, wanneer er de inhoud uitgescheurd en hetzelve van titel en verguldsel beroofd is) tot spijze voor de wormen; doch het Werk zelf zal niet verloren zijn; maar (gelijk hij geloofde) eenmaal, bij eene nieuwe en fraaijere uitgaaf, en door den Auteur overzien en verbeterd, weder verschijnen.*"

„ Ik zeg u wel dank," zeide de met ingespannen aandacht geluisterd hebbende vriend des Leeraars, „ voor het medegedeelde betrekkelijk FRANKLIN. Het heeft mijn verlangen nog meer opgewekt, om nader met zijne denkbeelden en schriften bekend te worden, en ik neem dus gaarne uw vriendelijk aanbod, om het door u verzamelde te lezen, aan. Ik wensch, dat de Maatschappij in hare pogingen slagen zal; en wordt die leerrijke Keur uit FRANKLIN's Schriften eens door haar uitgegeven, dan zal zoodanig Werk mijn huisboek zijn, dat ik lezen en herlezen zal, om zoowel voor mij zelven er nut uit te trekken, als om er anderen uit mede te deelen, ten einde, ware het mogelijk, hun geluk en hunne tevredenheid te vermeerderen en te verhoogen. Ik zie in de keuze dier Prijsstof een vernieuwd bewijs, hoe de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, alles aanwendt, om onder den gemeenen man nut te stichten en goede zeden aan te kweeken; terwijl zij niet alleen het goede en voortreffelijke van onze landgenooten hieraan dienstbaar maakt, maar ook het belangrijke en nuttige van vreemden hiertoe niet voorbijziet."

„ Ja, vriend B.! gij zult nu ook wel teruggekomen zijn van dat denkbeeld, om een nieuw Genootschap op te rigten. Als het vele goede, dat door de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, verrigt wordt, slechts aanmoediging, ondersteuning en medewerking vindt, zal het groote veld, dat nog ter bebouwing voor haar ligt, buiten twijfel, heilzame vruchten voortbrengen.

„ Ook deze, door haar aangewende poging moge, onder den zegen Gods, het heil en het geluk van

vele perſonen en huisgezinnen bevorderen! Hier, vriend. B.! hebt gij het verzamelde," voegde de Geestelijke er bij, „ lees het door, en het moge ook bij u en de uwen van eenig nut zijn! Wat de uittrekſels betreft, gij gevoelt, dat ik zoowel de oorſpronkelijke Engelſche, als Duitſche, Franſche en andere Werken, die over FRANKLIN ſchrijven en zijne zedekundige Schriften vertaald hebben, geraadpleegd heb; ik zou die Werken kunnen opnoemen, maar hieraan zoudt gij voorzeker weinig hebben."

B. bedankte nogmaals hartelijk zijnen vriend en ontving het Geſchrift van hem ter lezing; terwijl de voor deugd en godsdienst zoo zeer ijverende Leeraar hem, en hun, wie het geſchrevene mogten lezen, nut, ſtichting en ijveriger betrachting van het goede toewenschte.

KEUR

UIT

FRANKLIN'S

ZEDEKUNDIGE SCHRIFTEN.

De wijsheid van Vader RICHARD, of de weg tot geluk.

Onlangs kwam ik, te paard zittende, op eene plaats aan, waar eene openbare verkooping gehouden werd, en veel volk bijeengekomen was. Ik hield ſtil. Daar het nog geen tijd was, om te beginnen, praatte het gezelſchap onder anderen ook over den ſlechten tijd, en bij deze gelegenheid rigtte iemand het woord tot een achtenswaardig grijsaard: „ En gij, Vader ABRAHAM," zeide hij tot hem, „ wat dunkt u van de tijdsomſtandigheden? Zijt gij ook niet van oordeel, dat de zware belastingen ons Land eindelijk eens geheel en al in het verderf zullen ſtorten? Want hoe zal men het aanleggen, om ze ooit te betalen? Wat dunkt u, dat ons daaromtrent te doen ſtaat?" — Vader ABRAHAM dacht er eenige oogenblikken over na, en zeide toen: „ Als gij wilt weten, hoe ik er over oordeel, zal ik het u in weinige woorden zeggen; want één woord is den verſtandige genoeg, zegt Vader RICHARD." Allen drongen om Vader ABRAHAM en verzochten hem om te ſpreken, en toen zij een' kring gevormd hadden, liet hij zich aldus hooren:

„ Waarde vrienden en geburen! het is zeker, dat de belastingen vrij zwaar zijn; maar als wij geene andere belastingen te betalen hadden, dan die de Regering ons oplegt, zou alle hoop nog niet ver-

loren zijn, om dezelve te boven te komen; maar wij hebben eene menigte andere belastingen, die nog veel zwaarder drukken: bij voorbeeld, de impost onzer luiheid kost het dubbel van de Landsbelasting, onze hoogmoed het drie- en onze dwaasheid het viervoud. Deze belastingen zijn van dien aard, dat degenen, die haar moeten innen, met geene mogelijkheid het drukkende er van kunnen verminderen, of er ons van verlosfen. Maar als wij naar raad willen luisteren, zou er nog eenige hoop voor ons zijn, zoo als Vader RICHARD zegt: *God helpt hen, die zich zelve helpen.*

„ Als er eene Regering beſtond, die de onderhoorigen noodzaakte, om geregeld het tiende gedeelte van hunnen tijd voor hare dienst te geven, dan zou men zeker dien eisch zeer hard vinden; maar de meesten van ons zijn, door hunne luiheid, op eene veel willekeuriger wijze belast. Want, zoo gij den tijd rekent, dien gij in volſlagene werkeloosheid doorbrengt, dat wil zeggen, in niets te doen, of in verkwistingen, die nergens toe dienen, zult gij bevinden, dat ik de waarheid zeg.

„ De luiheid brengt hare eigene ongemakken mede en verkort onmerkbaar het leven, even als de roest; zij ſlijt meer dan de arbeid; de ſleutel, dien men dagelijks gebruikt, is altijd glad en helder, zegt Vader RICHARD.

„ Als gij uw leven liefhebt, verkwist dan den tijd niet; want, om RICHARD's woorden nog eens aan te halen: *De tijd is de ſtoffaadje, waar het leven van gemaakt is.* Hoe veel tijd geven wij niet aan den ſlaap, meer dan noodig is! Wij verliezen uit het oog, dat de vos, die ſlaapt, geene hoenders vangt, en dat wij tijd genoeg om te ſlapen zullen hebben, wanneer wij in het graf liggen.

„ Indien de tijd de kostelijkſte der gaven is, zoo moet het verlies van den tijd, gelijk RICHARD zegt, de grootſte van alle verkwistingen zijn; want, zoo als hij het ons elders herinnert, de verloren tijd kan nooit teruggevonden worden, en hetgene wij tijd genoeg noemen, wordt altijd bevonden, nog te kort te zijn.

„ Dus moed geſchept en gewerkt zoo lang wij kunnen! Door vlijt en naarſtigheid zullen wij meer uit-

uitvoeren met minder moeite. De luiheid maakt alles moeijelijk; de arbeid alles gemakkelijk: die laat opſtaat, is den geheelen dag ongedurig, en gaat naauwelijks aan het werk, of het is nacht.

„ De luiheid gaat zoo langzaam, dat de armoede haar ſpoedig achterhaalt.

„ Weest voortvarend in uwe bezigheden, anders zullen zij er u toe dwingen.

„ Vroeg naar bed gaan en vroeg opſtaan, zegt Vader RICHARD, bevordert de gezondheid, geeft fortuin, en is geſchikt, om wijsheid op te doen.

„ Wat beteekenen toch onze verlangens en verwachtingen van gelukkige tijden? Wij zullen de tijden beter maken, als wij maar weten te handelen.

„ De bedrijvigheid, zegt RICHARD, heeft met dat alles niets te maken. Die alleen op hoop leeft, ſterft van honger.

„ Er is geen voordeel zonder moeite. Ik moet mijne handen gebruiken, omdat ik geene landerijen heb; of heb ik die al, dan zijn zij zwaar belast; en, zoo als RICHARD te regt aanmerkt, een ambacht is zoo goed als eigen land; een beroep brengt eer en voordeel aan.

„ Maar men moet van zijn ambacht voordeel weten te trekken, en zijn beroep behoorlijk waarnemen; anders hebben wij nergens een' vasten grond, om onze belastingen te betalen.

„ Die arbeidzaam is, behoeft nooit voor gebrek te vreezen; de honger kijkt den vlijtige wel in de deur, maar durft niet binnentreden; de Commisſarisſen en Deurwaarders zullen hem insgelijks ontzien; want de arbeid betaalt de ſchulden, en wanhoop vermeerdert dezelve.

„ Gij hebt niet noodig, ſchatten te vinden, of erfgenaam van rijke ouders te zijn: de arbeid bevordert den voorſpoed, en God weigert niets aan de vlijt.

„ Werkt, terwijl de luiäard ſlaapt, en gij zult granen in uwe voorraadſchuren hebben, die gij kunt verkoopen.

„ Werkt van daag; want gij kunt niet weten, welke beletſelen er zich morgen zullen opdoen.

„ Daarom zegt Vader RICHARD: Een goede dag

van heden is beter dan twee dagen, die volgen; en verder: Stel niet uit tot morgen, hetgeen gij van daag nog doen kunt.

„ Stel, gij waart de bediende van een' goeden Meester; zoudt gij u niet schamen, als hij u verraste, met de armen over elkander geslagen? Welnu, daar gij uw eigen meester zijt, bloos dan, wanneer gij u zelven in ledigheid verrast, terwijl gij zoo veel voor u zelven, voor uw gezin, voor uw Vaderland te doen hebt.

„ Sta dus met het krieken van den dag op; laat de zon, als zij de aarde aanschouwt, niet kunnen zeggen: Dat is een vadzige, die sluimert!

„ Geene verslapping: zet u aan het werk, vereelt uwe handen door het behandelen van uwe gereedschappen, en denk maar, zoo als Vader RICHARD zegt: dat eene kat met handschoenen aan, geene muizen vangt.

„ Gij zult mij tegenwerpen, dat er veel te doen is, en dat gij de kracht er niet toe hebt. Dat kan zijn; maar heb den wil en de volharding slechts, en gij zult wonderen zien. De gestadig vallende droppel hoolt keijen uit.

„ Met arbeid en geduld knaagt eene muis een kabeltouw door, en kleine herhaalde houwen vellen groote eiken.

„ Ik meen sommigen uwer tot mij te hooren zeggen: Moet men dan niet eenige oogenblikken uitspanning nemen? — Ik moet u antwoorden, mijne vrienden! wat Vader RICHARD daarvan zegt: Besteedt uwen tijd wel, als gij de rust wilt verdienen, en verliest geen uur, omdat gij niet zeker zijt van eene minuut.

„ Den onbezetten tijd kan men tot iets nuttigs besteden. Alleen de werkzame man kan zich die soort van uitspanning verschaffen, waartoe de luiäard nooit geraakt.

„ Een stil en gerust leven, en een lui leven, zijn twee zeer verschillende zaken. Gelooft gij, dat de luiheid u meer genoegen zal verschaffen, dan de arbeid? Dan vergist gij u; want de luiheid baart zorgen, en de ledige tijd, zonder noodzakelijkheid, veroorzaakt verveling en naberouw.

„ Ve-

„ Vele lieden zouden wel willen leven, zonder te werken, door hun verstand alleen; maar zij lijden schipbreuk, zonder den vasten wal te kunnen bereiken.

„ De arbeid daarentegen heeft altijd in zijn gevolg: vergenoegdheid, overvloed en achting.

„ Het vermaak loopt degenen na, die het ontvlieden. De vlijtige spinster heeft nooit gebrek aan een hemd. Sedert ik schapen en eene koe heb, zegt een ieder mij goeden dag, zoo als Vader RICHARD te regt aanmerkt.

„ Maar buiten en behalve lust tot werken, wordt er nog standvastigheid, beradenheid en zorgvuldigheid gevorderd. Men moet zijne zaken met eigen oogen gadeslaan, en het niet te veel op anderen laten aankomen.

„ Vader RICHARD zegt: Een' boom, dien men dikwijls van plaats doet veranderen, en een gezin, dat dikwijls verhuist, heb ik nog nooit zoo vooruit zien komen, als anderen, die blijven, waar zij zijn; en buitendien: drie verhuizingen doen zoo veel schade als een brand; en het is even zoo goed, den boom op het vuur te werpen, als hem van plaats te doen veranderen.

„ Onderhoudt uwen winkel, en uw winkel zal u onderhoud geven.

„ Wilt gij, dat uwe zaken vòoruitgaan, blijft er bij; kunt gij dit niet, zorgt dan, dat zij gedaan worden, en zendt er iemand heen. Wil de ploeger vooruit komen, hij hantére zelf den ploeg. Het oog van den Meester verrigt meer dan zijne twee handen.

„ Gebrek aan zorgvuldigheid doet meer nadeel dan gebrek aan doorzigt. Door geen wakend oog over uwe werklieden te houden, laat gij uwe beurs aan hunne beschikking over.

„ Te veel vertrouwen op anderen is de ondergang van velen; want in de wereldsche zaken redt men zich niet door goed vertrouwen, maar wel, als men dat niet heeft.

„ De zorg, die men voor zich zelven draagt, is altijd nuttig; want de geleerdheid is voor den studerende; de rijkdommen zijn voor den vlijtige, de magt voor den dappere, en de Hemel voor de deugd.

„ Indien gij eenen trouwen dienstknecht wilt hebben, dien gij liefhebt, dien u zelven.

„ Vader RICHARD raadt omzigtigheid en zorgvuldigheid in de minfte zaken aan; want eene geringe achteloosheid is dikwijls de bron van veel onheil.

„ Bij gebrek van een' nagel, zegt hij, gaat het hoefijzer verloren; bij gebrek van een hoefijzer, verliest men het paard, en bij gebrek van een paard, is de ruiter zelf verloren, omdat zijn vijand hem bereikt, en hem doodt, en dat alles, omdat hij niet gelet heeft op eenen nagel aan het hoefijzer van zijn rijpaard.

„ Dit is genoeg, vrienden! omtrent den arbeid en de oplettendheid, die een ieder op zijne eigene zaken moet vestigen; maar wij moeten ook de zuinigheid betrachten, als wij willen, dat ons werk zal gelukken.

„ Een mensch, die niet weet te fparen, naar mate hij wint, zal fterven, zonder eenen fluiver te bezitten, nadat hij al zijn leven met den neus op het werk gelegen heeft.

„ Hoe vetter de keuken, zegt Vader RICHARD, hoe magerder het testament. Schatten zijn er verkwist, te zelfder tijd, dat men dezelve won, federt de vrouwen niet meer met de breikous aan de theetafel zitten, en de mannen bijl en hamer verlaten hebben voor den fterken drank.

„ Als gij rijk wilt worden, moet gij niet alleen leeren, hoe men wint, maar ook, hoe men fpaart.

„ Staakt dus alle dwaze verkwistingen, en gij zult u over den flechten tijd even weinig te beklagen hebben, als over het drukkende der belastingen en het kostbare onderhoud uwer woningen; want de wijn, de vrouwen, het fpel en de kwade trouw verminderen het vermogen en vermeerderen de behoeften.

„ Ééne ondeugd te onderhouden, komt duurder te ftaan, dan twee kinderen op te voeden. Gij verbeeldt u misfchien, dat eenige glazen likeur, eenige lekkernijen op tafel, eenige fraaijere kleederen en kleine pleizierpartijtjes geene groote gevolgen kunnen hebben; maar herinnert u, hetgene Vader RICHARD zegt: *Een weinig, als het dikmaals herhaald wordt, maakt veel.*

„ Weest

„ Weest op uwe hoede tegen alle kleine uitgaven. Er is flechts een klein lek noodig, om een groot fchip te doen zinken. De lust tot lekker eten en drinken leidt tot den bedelftaf. De gekken geven gastmalen, en de wijzen gebruiken dezelve.

„ Gij zijt hier alle bijeengekomen, om fierlijke meubelen en zeer dure beuzelingen te koopen. Gij noemt dat goederen; maar zoo gij niet op uwe hoede zijt, zullen er voor fommigen uwer groote onheilen uit voortvloeijen. Gij denkt, dat dit alles zeer goedkoop zal worden verkocht; misfchien zal dit inderdaad bij vele minder zijn, dan het gekost heeft; maar zoo gij er geene wezenlijke behoefte aan hebt, zal dit altijd nog te duur zijn voor u.

„ Herinnert u de grondregelen van Vader RICHARD: Als gij koopt, hetgene overtollig voor u is, zult gij op het laatst moeten verkoopen, hetgene u het noodigst is. Overweegt altijd, vóór gij van een' goeden koop voordeel trekt. De goede man denkt zonder twijfel, dat een goede koop dikwijls flechts fchijnbaar is, omdat het u in uwe zaken belemmert, en u dus meer fchade dan voordeel doet; want ik herinner mij, dat hij elders zegt: *Ik heb vele lieden zien te gronde gaan, omdat zij dikwijls iets goedkoop gekocht hadden.*

„ Het is dwaasheid, zijn geld te besteden, om iets te koopen, waarover men berouw kan hebben; dit doet men intusfchen telkens op de verkoopingen, omdat men aan den Almanak van Vader RICHARD niet denkt.

„ De wijze doet zijn voordeel met eens anders ongelukken. De dwazen worden zelden wijzer door hunne eigene ongelukken.

„ Ik ken menfchen, die gaarne honger lijden, om zich des te beter te kunnen opfchikken, en zelfs hunne eigene kinderen zonder brood laten.

„ Zijden ftoffen, fatijn, fcharlaken en fluweel doen het vuur in de keuken uitgaan. Welverre, dat zij levensbehoeften zouden zijn, kan men dezelve naauwelijks als gerijfelijkheden befchouwen; maar omdat zij in de oogen blinken, haakt men naar derzelver bezit. Vandaar, dat de kunstbehoeften des menfchelijken geflachts talrijker geworden zijn,

dan de natuurlijke behoeften. Tegen éénen wezenlijk armen persoon, zijn er honderd behoeftigen.

„ Door deze en dergelijke buitensporigheden zijn welgestelde en welopgevoede personen tot armoede vervallen, en genoodzaakt hunne toevlugt tot lieden te nemen, welke zij te voren verachtten, maar die door arbeid en matigheid zich hebben weten staande te houden.

„ Dit strekt ten bewijze van hetgene Vader RICHARD zegt: dat een boer op zijne klompen grooter is, dan een Edelman op zijne knien. Misschien hadden degenen, die geruïneerd zijn, een tamelijk vermogen geërfd; maar, zonder de middelen te kennen, waardoor het verworven was, dachten zij, dat, daar het dag was, het nooit nacht zou worden. „ Zulk eene kleine uitgaaf," zeiden zij, „ bij een vermogen als het mijne, is niet waardig, dat men er aan denkt."

„ De kinderen en de gekken verbeelden zich, dat twintig gulden nooit minderen en twintig jaren nooit eindigen kunnen.

„ Maar als men gestadig iets uit de kist neemt, zonder er iets in te doen, vindt men spoedig den bodem; en als de put ledig is, kent men eerst regt de waardij van het water. Dit zouden zij aanstonds geweten hebben, als zij den goeden man hadden geraadpleegd.

„ Zijt gij nieuwsgierig, vrienden! om te weten, wat het geld waardig is? Beproeft dan eens iets te leenen: die iets leent, gaat op eene vernedering uit.

„ Hetzelfde wedervaart hun, die aan sommige lieden iets leenden, als zij het verschuldigde terugvragen. Dan, dit is thans het hoofdonderwerp niet.

„ Vader RICHARD heeft, bij gelegenheid van hetgeen ik straks zeide, ons gewaarschuwd, dat de opschik een wezenlijke vloek is. Wanneer gij er op gesteld zijt, raadpleegt uwe beurs, eer gij uwen smaak raadpleegt.

„ De hoogmoed is een bedelaar, die zoo hard roept als de behoefte, en die vrij wat onverzadelijker is. Als gij iets moois koopt, moet gij tien andere mooije dingen koopen, om het stel vol te maken. Maar, zegt Vader RICHARD, het is gemak-

makkelijker den eerſten lust te bedwingen, dan alle, die vervolgens komen, te bevredigen.

„ Den rijke te willen naäpen, ſtaat den arme even zoo gek, als het den kikvorsch ſtond, toen hij zich opblies, om zoo groot te worden als een os.

„ De groote ſchepen kunnen zich midden in de zee wagen; maar de kleine ſchepen moeten zich bij den oever houden.

„ De dwaasheden van den hoogmoed worden ſpoedig geſtraft; want, zoo als Vader RICHARD zegt: *De hoogmoed eet 's morgens met den overvloed, 's middags met de armoede, en 's avonds met de ſchande.*

„ Wat wordt er, na dat alles, van die ijdelheid om te pronken, voor welke men zich zoo veel moeite geeft, en zich aan zulke groote gevaren blootſtelt? Zij kan onze gezondheid niet bewaren, ons lijden niet verzachten, onze perſoonlijke verdienſte niet vermeerderen; in tegendeel, zij maakt ons tot het voorwerp van den nijd, en verhaast onzen ondergang.

„ Wat is een vlinder? Het is op zijn hoogst eene gekleede rups, en dit is de pronker ook.

„ Wat is het eene dwaasheid, om zich in ſchulden te ſteken voor zulke overtolligheden!

„ Op de verkooping, die men hier gaat houden, mijne vrienden! biedt men ons zes maanden crediet aan, en misſchien is het wel het voordeel dezer voorwaarde, dat ſommige onzer heeft uitgelokt, om er bij tegenwoordig te zijn, dewijl zij, geen geld hebbende, om uit te geven, hunnen kooplust kunnen voldoen, zonder hunne beurzen te openen.

„ Maar, helaas! denkt gij wel aan hetgene gij doet, als gij u in ſchulden ſteekt? Gij ruimt aan een' ander regten in op uwe vrijheid. Als gij op den regten termijn niet betalen kunt, zult gij blozen uwen ſchuldeiſcher te zien; gij zult hem bijkans niet durven aanſpreken; gij zult u verlagen, om u bij hem op eene vernederende wijze te verontſchuldigen; allengs zult gij uwe vrijmoedigheid verliezen, en zult er eindelijk toe komen, om u door de klaarblijkelijkſte en verachtelijkſte leugens te verſchoonen; want, zoo als Vader RICHARD zegt:

De

De eerste fout is: schulden te maken, en de tweede: te liegen.

„ De schuldenmaker heeft altijd eene logen gereed.

„ Een vrijgeboren mensch moest nooit blozen of vreezen te spreken tegen iemand, wie hij ook zij, of hem in het aangezigt te zien; maar de armoede wischt moed en deugden uit. Een ledige zak kan moeijelijk overeind staan.

„ Wat zoudt gij van eenen Vorst of van eene Regering denken, die u zou willen beletten, door een besluit, u als de voorname lieden te kleeden, op straf van gevangenzetting of slavernij?

„ Zoudt gij niet zeggen, dat gij vrij geboren zijt; dat gij het regt hebt, u te kleeden, zoo als u goed dunkt; dat zulk een besluit uwe voorregten openlijk zou aanranden, en dat zulk eene Regering hoogst willekeurig handelen zoude?

„ En ondertusschen onderwerpt gij u zelve vrijwillig aan die tirannij, wanneer gij u in schulden steekt om u aldus op te schikken.

„ Uw schuldeischer heeft, als het hem goeddunkt, het regt, om u van uwe vrijheid te berooven, door u voor geheel uw leven in eene gevangenis te doen opsluiten.

„ Wanneer gij iets gekocht hebt, denkt gij misschien niet eens aan de betaling; maar de schuldeischers hebben, zoo als Vader RICHARD zegt, een beter geheugen dan de schuldenaars. Er zijn geen naauwkeuriger waarnemers van al de tijdpunten des Almanaks dan zij.

„ De vervaldag verschijnt, voordat gij er aan denkt; en de aanvraag tot betaling wordt u gedaan, zonder dat gij voorbereid zijt, om er aan te voldoen.

„ Indien gij daarentegen denkt aan hetgene gij schuldig zijt, zal de termijn, die u in het eerst zoo lang toescheen, u zeer kort voorkomen, hoe meer hij begint te naderen; gij zult u verbeelden, dat de tijd vleugels aan de hielen gedaan heeft, zoo als aan de schouders.

„ Die geld leent, is een slaaf van dengenen, die het uitleent, en de schuldenaar is een slaaf van den schuldeischer: Schrikt voor die dubbele kluisters. Be-

Bewaart uwe vrijheid en handhaaft uwe onafhankelijkheid. Weest arbeidzaam en vrij; weest zuinig en vrij.

„ Misschien denkt gij op dit oogenblik, dat gij in zeer ruime omstandigheden verkeert, en dat dit u veroorlooft, om gerust uwen kooplust in te volgen; maar ik raad u, dat gij, zoo lang gij kunt, voor uwen ouden dag en voor tijden van nood en behoefte zorgt. De morgenzon duurt den ganschen dag niet.

„ De winst is onzeker en ongestadig; maar de uitgaven zullen, geheel uw leven, aanhoudend en zeker zijn.

„ Het is gemakkelijker, twee schoorsteenen te maken, dan vuur in den eenen te onderhouden, zegt Vader RICHARD; gaat dus liever te bed zonder avondmaal, dan dat gij op zoudt staan met schulden. Wint hetgene u mogelijk is te winnen, en weet het te bewaren; dit is het ware geheim, om uw lood in goud te veranderen; en wanneer gij dien steen der wijzen bezit, zult gij over den slechten tijd niet meer klagen, zoomin als over de moeijelijkheid, om de belastingen te betalen.

„ Deze leer, mijne vrienden! is die der rede en der wijsheid. Stelt echter niet uw eenige vertrouwen in uwen arbeid, in uwe matigheid en zuinigheid. Dit zijn zeker wel uitmuntende zaken; maar zij zullen u weinig baten, zoo gij niet, vóór alle andere dingen, de zegeningen des Hemels geniet. Vraagt dus geduriglijk om die zegeningen; weest niet ongevoelig voor de behoeften dergenen, aan wie zij geweigerd zijn; maar geeft hun troost en hulp. Herinnert u, dat JOB arm was, en dat hij in het vervolg weder gelukkig werd.

„ Ik zal er u niet meer van zeggen; de ondervinding is eene leerschool, waarin de lessen duur zijn; maar zij is de eenige, waarin de dwazen andere wezens kunnen worden, en nog is dit zeer zeldzaam; want, zoo als Vader RICHARD zegt, men kan iemand wel een' goeden raad geven, maar niet maken, dat hij zich goed gedraagt.

„ Weest echter verzekerd, dat hij, die geenen goeden raad weet aan te nemen, ook op geene gepaste wijze kan geholpen worden; want zoo gij niet

niet naar reden wilt hooren, zal zij niet nalaten zich aan u te doen gevoelen."

De oude ABRAHAM eindigde hier zijne toefpraak. Men luisterde naar zijne woorden; men keurde zijne grondftellingen goed; maar men bleef niet in gebreke, om op ftaande voet het tegendeel te doen; juist zoo als het weleens bij het hooren van Leerredenen het geval is; want, toen de verkooping begon, kocht de een al doller dan de ander.

Hoe dit nu ook wezen mogte, ik zocht met een en ander mijn voordeel te doen; en offchoon ik in het eerst befloten had, om daar te blijven, ten einde ftoffaadje voor een' nieuwen rok te koopen, ging ik heen met het vaste voornemen, om mij met den ouden nog wat te behelpen. Lezer! zoo gij dit ook kunt doen, zult gij er zoo veel bij winnen als ik.

Een middel, om altijd geld in zijnen zak te hebben.

In dezen tijd, waarin men zoo algemeen klaagt, dat het geld fchaarsch is, zal het eene goede daad zijn, lieden, die niet wel bij kas zijn, het middel aan de hand te geven, om hunne zakken beter te voorzien. Ik zal hun het ware geheim leeren, om geld te winnen, het onfeilbare middel, om hunne ledige beurzen te vullen, en de wijze, om dezelve altijd vol te houden. Twee eenvoudige regelen zullen, wel in acht genomen zijnde, dit doel bereiken.

De eerfte is deze: *Laat de eerlijkheid en den arbeid uwe geftadige medgezellen zijn.*

En de tweede: *Befteedt een' ftuiver minder, dan hetgene gij anders zoudt uitgeven.*

Daardoor zal uwe platte beurs weldra beginnen te

te zwellen, en zal nooit behoeven te schreeuwen, dat haar buik ledig is; gij zult door schuldeischers niet overvallen, door de armoede niet in het naauw gebragt, door den honger niet weggeknaagd, door de naaktheid niet verstijfd worden. De geheele Natuur zal met levendiger glans voor u schitteren, en de blijdschap zal uw hart doen kloppen. Haast u dus, om die regelen in beoefening te brengen en gelukkig te worden. Verwijder ver van u den verstijvenden adem van het verdriet, en leef onafhankelijk. Alsdan zult gij een man zijn, en gij zult uw aangezigt niet verbergen, wanneer een rijke u genaakt; gij zult het onaangename niet ondervinden, van u klein te gevoelen, wanneer de gelukskinderen aan uwe regterhand gaan; want de onafhankelijke, met veel of weinig, heeft een gelukkig lot. Ach! wees toch wijs; laat den arbeid van des morgens vroeg met u medegaan; dat hij u vergezelle tot op het oogenblik, wanneer de avond u het uur der sluimering zal aanbrengen. Laat de eerlijkheid, als ware het, de ziel van uwe ziel zijn, en vergeet nooit, een' stuiver over te houden, nadat al uwe uitgaven opgerekend en betaald zijn; alsdan zult gij het toppunt van geluk bereikt hebben, en de onafhankelijkheid zal uw schild en beukelaar zijn, uw helm en uwe kroon; alsdan zult gij het hoofd fier omhoog kunnen heffen, zonder u neder te buigen voor zijden kleederen.

De kunst, om fortuin te maken.

In vijf lessen.

FRANKLIN zegt ons: „ Het geld brengt geld voort; het geld, dat er door voortgebragt wordt, geeft ander geld, en zoo vervolgens; vijf gulden, behoorlijk gebruikt, zijn zes gulden waard; nog

eens zoo gebruikt, zeven gulden twintig cents; en aldus naar evenredigheid gebezigd wordende, kunnen zij honderd tiengulden-ſtukken en meer voortbrengen." Dit beginſel aangenomen zijnde, zullen wij den wijzen FRANKLIN zelven hooren, die ons in vijf lesſen de manier zal leeren, om veel geld te vinden, waar wij zulks het minst vermoeden. Wij zullen zien, dat onze velden, onze werkplaatſen en onze huizen zelve met ſchatten vervuld zijn.

Eerste les.

Breng u te binnen, dat de TIJD geld is; hij, die met werken vijf gulden daags kan winnen, en die werkeloos blijft, of den halven dag uit wandelen gaat, moet rekenen, dat hij werkelijk twee en een' halven gulden heeft uitgegeven, behalve de kosten, die hij nog daarenboven kan gemaakt hebben.

Tweede les.

Vergeet niet, dat de ZUINIGHEID geld is, en dat eene ſom van honderd gulden 's jaars opgehoopt kan worden, door een weinig meer dan vijf ſtuivers daags te ſparen. Door middel van deze geringe ſom, die men dagelijks verkwist door tijdverlies en noodelooze uitgaven, zonder dat men het merkt, heeft een man, met crediet, op zijn' eigen' waarborg, het vast bezit en het genot van twee duizend gulden tegen vijf ten honderd. Dit kapitaal, door een werkzaam man aangelegd zijnde, levert een groot voordeel op.

Der-

Derde les.

Verlies niet uit het oog, dat de ORDE, welke men bij zijne uitgaven in acht neemt, geld is. Wacht u wel, in de dwaling te vervallen van velen dergenen, die crediet hebben, dat is, hetgene gij bezit als het uwe te beschouwen, en dien overeenkomstig te leven. Om die valsche berekening te voorkomen, moet gij eene naauwkeurige rekening houden, zoowel van uwe uitgaven, als van uwe ontvangsten. Als gij eerst de moeite neemt, om alles tot in de kleinste bijzonderheden op te teekenen, zult gij er u wel bij bevinden: gij zult ontdekken, met welk eene verwonderlijke snelheid eene optelling van kleine uitgaven tot eene aanzienlijke som opklimt, en gij zult erkennen, hoe veel gij hadt kunnen uitzuinigen, hoe veel gij kunt uitzuinigen in het toekomende, zonder u veel te behelpen.

Vierde les.

Houd onder het oog, dat de NAARSTIGHEID, bij het werken, geld is. Het geklop van uwen hamer, 's morgens ten vijf en 's avonds ten negen ure, kan den schuldeischer, die het hoort, nopen, om zes maanden lang te wachten, zonder u iets te vragen; maar als hij u aan eene biljart ziet, of uwe stem in eene kroeg hoort, terwijl gij op uw werk moest zijn, laat hij des anderen daags zijn geld terughalen, en vraagt het, voordat hij het altemaal tegelijk kan ontvangen.

Vijfde les.

Nog moet gij weten, dat de NAAUWKEURIGHEID geld is; het spreekwoord zegt: de goede be-

taler is meester van eens anders beurs. Hij, die er voor bekend is, dat hij met ſtiptheid en naauwkeurigheid op den beloofden vervaldag betaalt, kan te allen tijde en bij alle gelegenheden genot hebben van al het geld, waarover zijne vrienden kunnen beſchikken; eene hulpbron, die bij tijd en wijle zeer nuttig kan zijn. Na den *arbeid* en de *zuinigheid* is er niets, dat een jong mensch in de wereld beter doet ſlagen, dan *ſtiptheid* en *regtvaardigheid* in alle zaken. Houd het geld nooit een uur langer dan het tijdſtip, waarop gij beloofd hebt hetzelve terug te geven, uit vrees, dat eene *onnaauwkeurigheid* te dezen opzigte voor altoos de beurs van uwen vriend ſluite.

Een goede raad aan allen, die rijk willen worden.

Het bezit van het geld is ſlechts voordeelig door het gebruik, dat men er van maakt.

Met vijf tiengulden-ſtukken 's jaars, kunt gij een kapitaal van honderd tiengulden-ſtukken omzetten; maar gij moet voorzigtig en voor een eerlijk man bekend zijn.

Iemand, die dagelijks drie ſtuivers nutteloos uitgeeft, beſteedt nutteloos meer dan vijf goudſtukken van tien gulden 's jaars; hetgene ruim het bedrag eener omzetting van een kapitaal van honderd tiengulden-ſtukken is.

Die dagelijks met ledig loopen drie ſtuivers van zijnen tijd verliest, verliest daardoor het gebruik van eene ſom, die meer dan honderd tiengulden-ſtukken bedraagt en waarvan hij zich alle dagen had kunnen bedienen.

Die zonder nut vijf gulden van zijnen tijd verkwist, verliest vijf gulden even zoo goed, alsof hij ze in de zee ſmeet.

Die

Die vijf gulden verliest, verliest niet alleen die vijf gulden, maar daarenboven de voordeelen, die hij er van had kunnen trekken, als hij dezelve omgezet had; hetgene in het bestek des tijds, die er tusschen de jeugd en den vergevorderden ouderdom verloopt, tot eene aanzienlijke som kan klimmen.

Een andere raad: Hij, die op crediet verkoopt, vraagt voor het artikel, dat hij verkoopt, eenen prijs, evenarende aan het kapitaal en aan den interest van zijn geld voor den tijd, gedurende welken hij er van beroofd moet blijven; — hij, die op crediet koopt, betaalt dus een' interest voor hetgene hij koopt, — en hij, die contant betaalt, zou dat geld op interest kunnen zetten; dus hij, die eene zaak bezit, welke hij gekocht heeft, betaalt eenen interest voor het gebruik, dat hij er van maakt.

Met dat al is het bij het koopen beter contant te betalen, dewijl hij, die op crediet verkoopt, de mogelijkheid inziet, om vijf ten honderd bij wanbetaling te verliezen, en daarom den prijs van hetgene hij op crediet verkoopt, zooveel hooger stelt, ten einde zich door dat verschil te dekken.

Hij, die op crediet koopt, betaalt zijn gedeelte aan die prijsvermeerdering; — hij, die contant betaalt, vermijdt zulks of kan zulks vermijden.

Het Fluitje.

Toen ik een knaap van naauwelijks zeven jaren oud was, vulden mijne aanverwanten eens op eenen feestdag mijne beurs met eenig klein geld. Weldra ging ik naar eenen winkel, waar men kinderspeelgoed verkocht; het geluid intusschen van een fluitje, hetwelk ik in het voorbijgaan in de hand van eenen anderen knaap zag, behaagde mij dermate, dat ik den jongen vrijwillig voor dat ééne stuk mijne gansche beurs met geld aanbood. Nu ging ik naar

huis,

huis, waar ik fluitende door alle vertrekken en hoeken ronddartelde, zeer tevreden met mijn fluitje, waarmede ik echter mijne betrekkingen niet weinig overlast deed.

Toen mijne zusters, broeders en overige huisgenooten de ruiling vernamen, die ik gedaan had, verzekerden zij mij, dat ik voor het dingetje viermaal zooveel had gegeven, als het waardig was. Nu kwam mij in de gedachten, welke fchoone voorwerpen ik voor het overige geld had kunnen koopen, terwijl men mij over mijne dwaasheid zoo zeer uitlachte, dat ik van verdriet begon te fchreijen. Daar dit voorval inmiddels eenen diepen indruk op mij had gemaakt, zoo werd het voor mij in het vervolg zeer nuttig en leerzaam. Zoo dikwijls ik in verzoeking mogt komen, mij iets onnoodigs aan te fchaffen, zeide ik tot mij zelven: *geef niet te veel voor het fluitje*, en zoo befpaarde ik mijn geld. Toen ik, op meer gevorderden leeftijd, in de maatfchappij, de handelingen der menfchen gadefloeg, meende ik vaak lieden aan te treffen, die ook al *te veel voor het fluitje gaven.*

Ik ontwaarde het bij zoo velen, die, of naar Vorftengunst, of naar de gunst des volks ftonden, en die, om deze te verwerven, alles opofferden, of hunne eigene zaken te gronde rigtten, en ik dacht dan niet zelden: waarlijk, *deze geven ook te veel voor hunne fluitjes.*

Wanneer ik een' gierigaard aantrof, die zich zelven alle gemakken des levens ontzeide; de vreugde en het genot, van den armen en ongelukkigen wel te doen, niet kende; die de genoegens der welwillende vriendfchap opofferde aan de begeerte naar goud en fchatten. — Arme man! dacht ik dan, *ook gij betaalt te veel voor het fluitje.*

Ja, hij, die flechts zinnelijk genot najaagt, die alle opfcherping des verftands en veredeling des harten veronachtzaamt; hij, die aan pracht en opfchik zijn vermogen wijdt, te veel verteert, zijn huisgezin benadeelt, en daardoor niet zelden zijn leven in eene gevangenis eindigt. — *o! Deze alle betalen hunne fluitjes gewis te duur, veel te duur.*

In het kort, ik geloof te hebben kunnen opmerken, dat de menfchen zelve het grootfte gedeelte

van

van hun ongeluk aan de valſche ſchatting van de waarde der dingen te wijten hebben, en het zich daardoor op den hals halen, *dat zij ſteeds te veel*, om mij nog eens zoo uit te drukken, *voor het fluitje geven.*

Zedekunde van het Schaakspel.

Het ſchaakſpel is het oudſte en meest algemeen bekende ſpel van de wereld; want deszelfs oorſprong reikt verder dan de Jaarboeken der Geſchiedenis, en het is ſinds onheugelijke tijden de uitſpanning van alle beſchaafde volken van *Azië*, van de Perzen, Indianen en Chinezen geweest. In *Europa* was het reeds vóór duizend jaren in zwang. Het is zoo aantrekkelijk, dat zelfs de hoop op winst er niet het eerst toe uitlokt; het wordt daarom ook niet om geld geſpeeld. Men kan het derhalve in de gezelſchappen van jeugdige menſchen niet genoeg aanbevelen, daar het, voor de ziel een onſchuldig vermaak opleverende, voor de opſcherping van het verſtand eene zeer voordeelige zijde heeft.

Het ſchaakſpel is niet ſlechts een nuttig tijdverdrijf; maar het heeft bovendien vele lofwaardige en, voor het menſchelijk leven, nuttige eigenſchappen, welke ons in verſchillende omſtandigheden van zeer veel dienst kunnen zijn. Het leven zelfs is eene ſoort van ſchaakſpel, waar wij, om ſommige zaken te verkrijgen, mededingers en tegenſtanders te beſtrijden hebben, en waarin ontelbare afwisſelingen van goede en kwade omſtandigheden voorkomen, die als gevolgen van goed beleid, of gebrek aan doorzigt, kunnen worden aangemerkt. Bij het ſchaakſpel kunnen wij dan leeren:

Vooreerst: die een weinig in de toekomst ziet, berekent zooveel mogelijk de gevolgen, die deze of gene daad hebben zal; dus moet de ſpeler aanhou-

dend zeggen: als ik dien zet doe, wat voordeel zal hij mij in mijnen veranderden toestand opleveren? Wat gebruik kan mijn tegenstander er te mijnen nadeele van maken? Welke andere beweging moet ik aanwenden, om dat door te staan, en mij zelven voor zijne aanvallen te dekken?

Ten tweede: *omzigtigheid*, die het geheele schaakbord, of de schouwplaats der handelingen overziet; de betrekkingen van de verschillende stukken en plaatsingen, zoowel als de gevaren, waàraan zij zijn blootgesteld; die de vele wijzen, waarop zij elkander kunnen behoeden, nagaat; de mogelijkheid onder het oog houdt, dat onze tegenstander deze of gene beweging maken, en dit of een ander stuk aanvallen zal, zoowel als de verschillende middelen, die kunnen gebezigd worden, om zijnen zet voor te komen, en de gevolgen deszelven op hem te doen aanloopen.

Ten derde: *behoedzaamheid*, van geen' zet te spoedig te doen. Deze gewoonte verkrijgt men het best, door de wetten van het spel gestreng in acht te nemen; bij voorbeeld deze: wanneer gij een stuk aanraakt, moet gij hetzelve van zijne plaats zetten; wanneer gij het hebt neêrgezet, moet gij het laten staan. Het is daarom bijzonder goed, deze regelen wel op te volgen, dewijl het spel daardoor tevens een te duidelijker beeld van het menschelijk leven en inzonderheid van het krijgvoeren wordt, waarbij, wanneer gij u eenmaal onvoorzigtig in eene gevaarlijke stelling hebt geplaatst, gij van uwen vijand niet verwachten kunt, dat hij u met uwe manschappen, ter verkrijging van eene betere, zal laten aftrekken, maar wel, dat gij al de gevolgen van uwe overijling ondervinden zult.

En, laatstelijk, kunnen wij ons bij het schaakspel de gewoonte eigen maken: van *niet ontmoedigd te worden bij oogenblikkelijk ongunstige verschijnselen in den staat onzer zaken;* de gewoonte van *te hopen op eene gunstige wending*, en om *te volharden in het beramen van hulpmiddelen tot verbetering derzelve.* Het' spel is zoo rijk aan voorvallen; er is zulk eene verscheidenheid van wendingen in; het geluk in hetzelve is zoo onderworpen aan plotselijke veranderingen, en men bespeurt dikwijls eerst na lang pein-

peinzen het middel, om zich uit vele schijnbaar onoverkomelijke zwarigheden te redden; zoodat men zelden den moed verliest, om tot den einde toe vol te houden, in de hoop, van door eigen beleid eindelijk te zullen zegepralen, of, voor het minst, door de onachtzaamheid van onzen tegenstrever, op eene eervolle wijze te bezwijken.

Daar nu dit zoo aangenaam tijdverdrijf, boven andere spelen, waaraan dergelijke voordeelen niet verbonden zijn, verkozen wordt, moet men dan ook alles in acht nemen, wat het vermaak van hetzelve vermeerderen kan. Ieder overijlend of hard woord, iedere blik en elke handeling, die eenige onaangenaamheid zou kunnen veroorzaken, moet dus worden vermeden, als geheel strijdig met de werkelijke bedoelingen der beide spelers, welke geene andere zijn, dan om den tijd aangenaam door te brengen.

Daarom zorge men, *vooreerst*, wanneer men overeengekomen is om streng naar de regelen te spelen, dat dan ook die regelen stipt door beide partijen worden onder het oog gehouden; de eene mag zich aan dezelve niet onttrekken, en evenwel de andere er aan willen binden; want zulk eene handelwijze is ten eenemale onbillijk.

Ten tweede: is men overeengekomen de regelen niet streng op te volgen, en door de partij verzocht om toegevendheid, zoo moet men ook bereid zijn die te verleenen.

Ten derde: geen valsche zet moet immer gedaan worden, om u uit eene verlegenheid te redden, of om eenig voordeel te behalen. Het kan niet aangenaam zijn, met iemand te spelen, dien men op zulke verkeerde praktijken betrapt.

Ten vierde: wanneer uwe partij langzaam speelt, dan behoort gij hem niet te haasten, of hem eenige onaangenaamheid toe te voegen over zijne trage wijze van spelen. Gij moet niet zingen, niet fluiten, niet op uw horologie zien, geen boek opnemen, om te lezen, niet met uwe voeten op den grond, of met uwe vingers op de tafel spelen; in één woord, niets doen, dat zijne oplettendheid afleiden of hem verstrooijen kan. Al deze handelingen mishagen, en getuigen, niet zoo zeer van uwe bedrevenheid

in het ſpel, als wel van uwe list en onbeſcheidenheid.

Ten vijfde: gij moet uwen medeſpeler niet zoeken te misleiden, door voor te geven, een' verkeerden zet gedaan of uw ſpel bedorven te hebben, met inzigt om hem daardoor onzeker en zorgeloos te maken, en zijne oplettendheid van uwe plannen af te trekken; want dit is misleiding en bedrog en toont geene bekwaamheid in het ſpel.

Ten zesde: wanneer gij een ſpel hebt gewonnen, moet gij geene ſnoevende of beleedigende uitdrukkingen bezigen, en geene uitgelatene vreugde toonen; maar gij moet veeleer trachten uwe partij beſcheidenlijk toe te ſpreken, en zooveel dit met de waarheid is overeen te brengen, hem over het goede van zijn ſpel onderhouden; als, bij voorbeeld: „ gij verſtaat het ſpel beter dan ik; maar gij waart een weinig onoplettend;" of: „ gij ſpeeldet wat te haastig;" of: „ gij hadt het ſchoonſte ſpel van de wereld; zeker heeft iets u afgetrokken, waardoor zich het voordeel naar mijne zijde gekeerd heeft."

Ten zevende: wanneer gij toeſchouwer zijt, terwijl anderen ſpelen, neem dan het diepſte ſtilzwijgen in acht; want de raad, dien gij geeft, kan niet anders dan beide partijen beleedigen; de eene, wijl zulk een raad hem het ſpel kan doen verliezen; de andere, die er het ſpel mede wint, eveneens; daar, heeft deze de aanwijzing opgevolgd, hem het genoegen ontnomen is, dat hij misſchien zou geſmaakt hebben, wanneer hem de tijd gelaten ware, na te denken, om zelf deze voordeelige zetten op te ſporen. Na een' of meerdere zetten moet gij de ſtukken niet terugnemen, om aan te wijzen, waar zij welligt geſteld hadden moeten worden; dit is verdrietig en geeft aanleiding tot twist en twijfel over hunne ware ſtandplaats. Al het praten en ſnappen met den ſpeler leidt af, en verſtrooit bovendien de aandacht.

Aan geene der partijen moogt gij door eenige beweging of eenig geruisch eenen wenk geven. Doet gij het, dan zijt gij een onwaardig toekijker. Wilt gij uwe kennis en uw oordeel uiten, doe het, wanneer gij hiertoe gelegenheid hebt, bij uw eigen ſpel,

ſpel, nimmer door bedillen, of u, door het geven van raad, te mengen in het ſpel van anderen.

Eindelijk: wordt het ſpel niet in al zijne geſtrengheid volgens de regelen geſpeeld, zoo matig uwe begeerte, om de overwinning over uwe partij te behalen, en vergenoeg u met eene zegepraal over u zelven. Maak geen gebruik van ieder voordeel, dat zijne mindere bedrevenheid en onoplettendheid u aanbieden; maar toon hem beſcheiden aan, dat, door zulk een' zet, een ſtuk in gevaar of ongedekt raakt, dat, door een' ander', de Koning ſchaakmat zal gezet worden.

Door deze edelmoedigheid (zoo geheel in ſtrijd met de boven aangevoerde onbeſcheidenheid) kunt gij wel uw ſpel aan uwe partij verliezen; maar gij zult er iets bij winnen, dat vrij wat meer waardig is: — zijne achting, zijne welwillendheid en zijne toegenegenheid, en tevens de ſtille goedkeuring en het welgevallen van alle onpartijdige toeſchouwers.

Huishoudelyke ontdekking.

Eenige dagen geleden, bragt ik den avond in een groot gezelſchap door in een huis, waar men proeven nam met de nieuwe lampen van QUINQUET en LANGE (*); men bewonderde er de helderheid van het licht, dat zij verſpreidden; maar men hield zich bijzonder onledig met het onderzoek, of zij niet nog meer olie verteerden, dan de gemeene lampen, naar evenredigheid der helderheid van haar licht, in welk geval de vrees beſtond, dat men er niets bij zou *uitwinnen*, als men er zich van bediende. Niemand van het gezelſchap was in ſtaat, ons op dat punt gerust te ſtellen, en elk ſtelde er toch belang in,

(*) Deze zijn de uitvinders en vervaardigers dier lampen.

in, om het opgehelderd te zien, ten einde, zeide men, ware het mogelijk, de kosten van licht in de vertrekken te verminderen in eenen tijd, waarin alle andere artikelen der huisfelijke uitgaven elken dag zoo aanmerkelijk toenamen.

Ik zag met veel genoegen dien algemeenen fmaak voor huishoudelijkheid, want ik houd er bijzonder veel van. Ik kwam te huis en ging ten drie ure ter ruste, terwijl mijn hoofd vol was van het behandelde onderwerp. Tegen zes ure des morgens werd ik wakker door eenig geraas boven mijn hoofd, en ik was ten hoogfte verwonderd, dat ik zoo veel licht in mijne kamer zag. Nog half in flaap, verbeeldde ik mij in het eerst, dat men een half dozijn lampen van QUINQUET aangeftoken had; maar, terwijl ik mijne oogen wreef, zag ik duidelijk, dat het licht door mijne venfters drong. Ik ftond op, om te weten, van waar het kwam, en ik zag in hetzelfde oogenblik, dat de zon zich boven de kim verhief, van waar zij hare ftralen allerwegen in mijne kamer fchoot. Ik keek op mijn horologie en zag, dat het eerst zes ure was; doch daar ik het zonderling vond, dat de zon zoo vroeg opkwam, ging ik den Almanak raadplegen, waarin de opgang der zon inderdaad voor dien dag juist ten zes ure aangeteekend ftond. Ik zette mijn onderzoek een weinig verder voort, en las, dat zij achtereenvolgens vroeger zou opgaan tot aan het einde der maand Junij, maar op geen' tijd des jaars later zou opkomen dan ruim acht ure.

Deze bijzonderheid heeft mij verfcheidene ernftige opmerkingen doen maken, die ik voor belangrijk houde. Ik heb er op nagedacht, dat ik, zonder het toeval, dat mij dien dag zoo vroeg wakker maakte, omtrent zes uren langer zou geflapen hebben, gedurende welke de zon haar licht gaf, en ik bij gevolg zes uren langer zou geleefd hebben bij kaars- of kunstlicht. Daar de laatfte manier, om zich licht te verfchaffen veel kostbaarder is dan de eerfte, heeft mijn fmaak voor de huishoudelijkheid mij genoopt, om mij van de weinige rekenkunde te bedienen, die ik verfta.

Ik neem tot grondflag voor mijne berekening de vooronderftelling, dat er honderd duizend huisgezin-

zinnen te *Parijs* zijn, die elk, door elkander gerekend, des nachts een half pond was- of talkkaarsen verbranden per uur; ik geloof, dat deze schatting gemiddeld is; want, offchoon sommige minder verbranden, zijn er een aantal, die veel meer verteren. Thans reken ik omtrent zeven uren per dag, gedurende welke wij nog te bed liggen, terwijl de zon aan de kim is; want zij komt gedurende zes maanden tusschen zes en acht ure des morgens op, en wij branden kaarsen gedurende bijna zeven uren van de vier en twintig. Deze beide gegevens verschaffen mij de volgende berekeningen:

De zes maanden, van 20 *Maart* tot 20 *September*, geven mij 183 nachten. Ik vermenigvuldig dit getal met 7, om het getal weder te hebben, gedurende welke wij kaarsen (hetzij was- of andere) verbranden, en ik bekom 1281. Dit getal, vermenigvuldigd met 100,000, hetwelk dat der huisgezinnen is, geeft 128,100,000 uren consumtie. Indien men, gelijk ik straks zeide, onderstelt, dat een half pond was of talk per uur in elk huisgezin gebruikt wordt, zoo zal men 64,050,000 ponden was of talk bekomen, die te *Parijs* gebruikt worden; en als men, door elkander, het was of de talk op 75 cents het pond schat, dan zal men eene jaarlijksche uitgaaf van 48,037,500 gulden hebben aan was en talk: eene ontzaggelijke som, die de stad *Parijs* alleen zou uitsparen, indien zij zich, slechts gedurende de zes zomermaanden, van het licht der zon bediende, in plaats van het licht, dat was- en talkkaarsen geven (*).

Men zal mij tegenwerpen, dat de gehechtheid aan oude gewoonten een onoverkomelijke hinderpaal is voor het aannemen van mijn plan; dat het allezins moeijelijk zal zijn, om vele lieden te doen besluiten,

(*) De hier voorkomende berekeningen zijn in onze munt overgebragt; zijnde de uitkomst door FRANKLIN in zekere munt berekend, die te *Tours* geslagen werd en eertijds in *Frankrijk* gangbaar was. Men verlieze niet uit het oog, dat hij dit vertoog, zoo vol leering, maar niet minder vol bijtende scherts, in den jare 1784 ter nederschreef, en dat, wat hij van *Parijs* zegt, wel op de meeste groote steden van toepassing is.

ten, vóór 11 of 12 ure op te ſtaan; maar ik antwoord er op, dat men bij niets moet wanhopen. Ik geloof, dat alle redelijk denkende menſchen, die door mijne ondervinding zullen geleerd hebben, dat het dag is, zoodra de zon opkomt, zullen beſluiten, om met haar op te ſtaan; en wat de overige betreft, om hen in hetzelfde ſpoor te doen treden, ſtel ik aan de Regering de volgende Reglementen voor:

1°. Eene belasting van tien gulden op elk venſter te leggen, hetwelk blinden heeft, die het licht beletten in de vertrekken te dringen, zoodra de zon aan de kimmen is.

2°. Zoodra de zon opkomt, al de klokken te laten luiden; en indien dit niet voldoende is, een kanon af te laten ſchieten in elke ſtraat, om de oogen der luiäards omtrent hun waar belang te openen.

De eenigſte moeijelijkheid zal in de eerſte twee of drie dagen gelegen zijn; na welke deze nieuwe manier van leven even zoo natuurlijk en even zoo gemakkelijk zal zijn, als de ongeregeldheid, waarin wij thans leven; want de eerſte ſtap is de moeijelijkſte. Noodzaak iemand, des morgens ten vier ure op te ſtaan, dan is het meer dan waarſchijnlijk, dat hij zeer gaarne des avonds ten acht ure naar bed zal gaan, en dat hij, na acht uren geſlapen te hebben, zonder moeite des anderen daags 's morgens ten vier ure zal opſtaan.

De bezuiniging dier ſom van 48,037,500 gulden, die aan was- en talkkaarſen beſteed wordt, is niet het eenige voordeel van mijn plan van bezuiniging. Gij kunt zien, dat mijne berekening ſlechts de helft des jaars bevat, en dat men om dezelfde reden veel uitzuinigen kan, zelfs in de zes wintermaanden, offchoon de dagen korter zijn. Ik voeg er bij, dat de verbazende hoeveelheid was en talk, die na de afſchaffing der zomer-conſumtie overſchiet, het was en de talk den volgenden zomer goedkooper zal maken, en zulks ook in volgende jaren, zoo lang als de verandering, die ik voorſla, zich ſtaande zal houden.

Ik zal niet ontkennen, dat onze Voorouders wisten, op welke uren de zon opkomt; misſchien hebben zij, zoo goed als wij, Almanakken gehad, waar die uren

uren op aangeteekend ftonden; maar daar volgt niet uit, dat zij geweten hebben hetgeen ik vermeen het eerst te hebben geleerd, *dat zij ons verlicht, zoodra zij opkomt*; dat eigen ik mij toe als mijne ontdekking. Dit zij zoo het wil, bijaldien zij deze waarheid gekend hebben, heeft men haar federt en gedurende langen tijd zeer uit het oog verloren; en het is onbegrijpelijk, dat een verftandig volk zoo lang gebruik maakt van het roetachtig, ongezond en kostbaar was- en kaarslicht, als het, gelijk ik ftraks leerde en bewees, kennis draagt, dat men voor niet zijn vertrek kan verlichten door het fchoone en zuivere licht der zon.

Goede werken.

Gij fpreekt, Mijnheer! al te veel van mijne goedheid. Ik wenschte u van veel nut te zijn, en alsdan zou ik mij voor mijne gedienftigheden *wel* betaald achten, mits gij mij op uwe beurt verzekerdet, altijd gereed te zijn, den eerften den besten te helpen, die uwen bijftand noodig heeft: zoo doende zou men elk op zijne beurt elkander moeten helpen; als bewoners der aarde zijn wij allen één huisgezin.

Mij aangaande, wanneer ik het geluk heb, eenige dienften aan mijne evenmenfchen te doen, doe ik het in het geheel niet, om eene gunst te bewijzen; maar om mijne fchuld af te doen. Gedurende mijne reizen, en zelfs federt ik in *Amerika* teruggekeerd ben, heb ik zoo vele betuigingen van belangftelling ontvangen van perfonen, aan wie ik misfchien nimmer in de gelegenheid zal zijn, de minfte wederdienst te betoonen; ik heb duizendmaal de barmhartigheid van een' God ondervonden, die oneindig verheven is boven onze goede werken en boven onze dankbaarheid. Met deze weldaden, die ik van

de

de menſchen ontvangen heb, kan ik dus niet beter handelen, dan dezelve, bij wijze van vereffening, op mijne beurt aan de ongelukkigen te bewijzen, die mij omringen. Ik zou ook voor al de gunstbetooningen, die God zich verwaardigd heeft mij te ſchenken, mijne erkentelijkheid niet beter aan den dag kunnen leggen, dan door mijne bereidwilligheid, om zijne andere kinderen, die mijne broeders zijn, bij te ſtaan. Ik geloof niet, dat eenvoudige wenſchen, loutere pligtplegingen (al wierden zij op de meest heuſche wijze elke week herhaald), de plaats zouden kunnen vervangen van wezenlijke verpligtingen, die wij jegens elkander aangaan, en nog minder, dat zij ons ontſlaan van onze verpligtingen jegens onzen Schepper. Hieruit ziet gij, hoe ik over de goede werken denk, en dat ik er ver af ben van ooit te hopen, er den hemel mede te verdienen. Door het woord *hemel* verſtaan wij eenen ſtaat van gelukzaligheid, oneindig in zijn wezen, eeuwig in zijne voortduring. Hoe! zou ik ooit iets kunnen doen, dat mij zulk eene belooning zoude waardig maken? Het baatzuchtig wezen, dat voor den prijs van een glas water, aan eenen dorſtige gegeven, verſcheidene ſtukken lands in betaling wilde vorderen, zou nog minder onbeſcheiden in zijne dwaze vraag zijn, dan een ander, die den hemel zal gelooven te verdienen, omdat hij eenige weldaden op aarde bewezen heeft. De oogenblikken van geluk, ſchoon zij onvolmaakt zijn, de genoegens, welke wij in dit ondermaanſche genieten, zijn wij veeleer aan Gods goedheid, dan aan onze eigene verdienſten verſchuldigd; en hoeveel te meer is dit waarheid en van toepasſing op het hemelſche geluk! Wat mij betreft, ik heb noch de ijdelheid, om te gelooven, dat ik het verdien, noch de dwaasheid, om er op te hopen, noch ben ik trotsch genoeg van het te begeeren; maar ik acht mijn lot gelukkig, door mij te onderwerpen aan den eeuwig wijzen wil van Hem, die mij in het aanzijn riep, en zich verwaardigde, tot op dezen dag mij in het leven te laten; ik hoop met blijdſchap op zijne vaderlijke goedheid, dat Hij mij nimmer ongelukkig zal maken; dat zelfs de rampen, die Hij mij op

ze-

zekere tijdstippen des levens mogt doen overkomen, slechts tot mijn welzijn zullen strekken.

Het geloof, dat gij belijdt, is van groot gewigt in deze wereld. Mijn verlangen is niet, om het te zien verminderen; evenmin zoek ik het in het verstand, van wien het ook zij, uit te roeijen; maar ik wenschte, dat het vruchtbaarder ware in goede werken, en ik versta door goede werken, bewijzen van *liefdadigheid*, van *dankbaarheid*, van *vaderlandsliefde*. Gij doet derhalve geene goede werken, wanneer gij niets anders verrigt, dan de Zon- of Feestdagen te vieren, leerredenen te lezen of te hooren, de kerkgebruiken streng in acht te nemen, lange gebeden te doen, welke soms niet meer zijn dan eene uitboezeming van ijdele woorden of vaak geveinsde beloften. Wanneer menschen, met een gezond oordeel en edel gevoel begaafd, op dergelijke wijze handelen, zal men zich dan kunnen voorstellen, dat zij aan de Godheid zullen behagen?

De Godsvereering is zekerlijk een pligt, en het is zeer nuttig de godsdienstoefeningen bij te wonen; maar als de menschen het er bij laten, en hooren of bidden, zoo als de meeste van hen doen, dan vergelijk ik hen bij eenen boom, die zou willen, dat men hem beoordeelde naar de zorg, die wij aangewend hebben om hem op te kweeken, of naar de bladeren, die hij draagt, offchoon hij nooit vruchten heeft voortgebragt.

Uw groote Meester was vrij wat minder gesteld op ijdele vertooningen en geveinsde gebaren, dan vele van zijne latere leerlingen. Hij gaf de voorkeur aan den man, die het goede deed, boven hem, die het er bij liet om het slechts te hooren; aan den zoon, die in schijn weigerde zijnen vader te gehoorzamen, en ondertusschen deszelfs bevelen volbragt, boven hem, die in het eerst veel ijver aan den dag leide, om daarna zijne pligten met traagheid te vervullen; aan den ketterschen, maar liefderijken *Samaritaan*, boven den gewijden *Leviet*, den regtzinnigen, maar onmenschelijken *Priester*. Hij verklaart met ronde woorden, dat de medelijdenden, die te eten geven aan hem, die honger heeft, te drinken aan hem, die dorst heeft, die kleederen aan den naakte, huisvesting aan den vreem-

deling, hulp aan den kranke schenken, zonder zelfs naar zijnen naam te hebben gevraagd, op den laatsten oordeelsdag zullen uitverkoren worden; terwijl de schijnheiligen, die niet ophouden bij alle gelegenheden: „ Heere! Heere!" te zeggen, smadelijk zullen verworpen worden, niet omdat zij niet in hun geloof hebben geroemd; maar omdat zij geweigerd hebben, goede werken voort te brengen. Hij heeft gezegd, dat Hij gekomen was, niet om te zoeken regtvaardigen, maar zondaars tot bekeering. Welke gevolgtrekking moet men uit zulk eene grootmoedige gedachte afleiden? Deze, dat in zijnen tijd velen zich zoo volmaakt en deugdzaam achtten, dat zij het niet noodig keurden, zijn woord te hooren.

Maar tegenwoordig zullen er nog velen gevonden worden, die, streng aan uiterlijke plegtigheden en vormen vasthoudende, zich hierop hoogmoedig verheffen, en meenen, dat daarin het wezen der deugd gelegen is. Dit is de ware Godsdienst niet. Ik wensch zulken lieden een weinig meer nederigheid toe!

Onaangenaamheden in de onderscheidene levensstanden.

Alle levensstanden hebben hunne onaangenaamheden. Die, welke ons op het oogenblik overkomen, gevoelen wij wel altijd; maar die van het toekomende voorzien wij niet. Wat vloeit daaruit voort? Wij doen somtijds veel moeite, om van stand te verwisselen; wij winnen daarbij niets en meermalen verliezen wij er bij. Ik herinner mij, dat ik mij in mijne jeugd eens in eene schuit bevond, die eene rivier afzakte. De wind was zoo stil, dat wij, toen het getij ons niet meer hielp, genoodzaakt waren, het anker te laten vallen en op koelte te wach-

wachten. De brandende ſtralen der zon ſchoten op het vaartuig; al de passagiers waren mij vreemd; hun gezelſchap behaagde mij niet. Ik meende op dat oogenblik bij den oever eene grazige weide te ontdekken, in welker midden zich een fraaije digt-getakte boom verhief. Opeens kwam ik op het denkbeeld, om zijne lommer te genieten, en de aangenaamſte oogenblikken met lezen door te brengen, tot de vloed terugkwam: ik verzocht dus den ſchipper, om mij aan wal te zetten. Naauwelijks ontſcheept zijnde, bemerkte ik, dat bijkans de geheele grazige weide niets meer dan een modderig moeras was; echter beproefde ik er over te gaan, om bij den zoo zeer gewenschten boom te komen; maar helaas! ik zonk tot aan mijne knien in het ſlijk. Met dat al hield ik vol, en ging onder den boom zitten. Vijf minuten waren er nog niet verloopen, of duizenden lastige inſekten vielen mij op het lijf, ſtaken mij op de handen en in het aangezigt, zoo zelfs, dat het mij onmogelijk was, met lezen voort te gaan en op mijne plaats te blijven. Ik haastte mij derhalve, om weder aan den oever te komen, terwijl ik riep, dat men mij zou komen afhalen, om mij weder aan boord van het vaartuig te roeijen. Aldus zag ik mij genoodzaakt, die hitte te verduren, waaraan ik verlangd had mij te onttrekken, en was nog daarenboven blootgeſteld aan het ſpottend gelach van het ganſche gezelſchap. Ik heb ſedert dien tijd vele ſoortgelijke voorvallen opgemerkt.

Over de Luiheid.

Verſcheidene diepdenkende Wiskunstenaars hebben berekend, dat, wanneer al de menſchen, van beide ſekſen, eiken dag vier uren van hunnen tijd aan eenige nuttige bezigheid wilden toewijden, dit werk kan dan voldoende zou zijn, om zich al de benoodigd-

digdheden en zelfs al de genoegens des levens te verſchaffen: men zou in deze wereld noch armoede, noch ellende kennen, en het overige van onze vier en twintig uren zou aan de rust en aan de vermaken kunnen beſteed worden.

Wat is de bron van zoo veel ellende en armoede? Zij is deze: een aantal mannen en vrouwen houdt zich bezig met dingen, die met de gemakken des levens niets te maken hebben; een onnoemelijk getal andere perſonen brengt het leven door in eenen ſtaat van werkeloosheid. Dit zijn menſchen, die klaarblijkelijk de voorwerpen van de eerſte behoefte verteren, welke arbeidzamer of nuttiger bezige menſchen in het zweet huns aanſchijns hebben bijeenverzameld. Ik zal mijne gedachten nader ontwikkelen. Het is, bij voorbeeld, uit den ſchoot der wateren en der aarde, dat wij, door arbeid, de eerſte grondſtoffen onzer rijkdommen trekken. Ik heb land, ik verzamel koren: indien ik met mijn koren eene familie voed, die niets doet, zal mijn koren opgegeten worden, en ik zal op het einde van het jaar niet rijker zijn, dan ik in het begin van hetzelve was; maar indien ik, terwijl ik mijne kinderen voed, eenigen bezig houde om te ſpinnen, anderen om hout te kloven, dezen om te timmeren, genen om ſteenen te bakken, zal ik de waardij van mijn koren behouden, en wij zullen op het einde des jaars alle beter gekleed en beter gehuisvest zijn. Maar als ik den man, dien ik voed en gebruik om ſteenen te bakken, bezig houd voor mijn vermaak, bij voorbeeld, om op de viool te ſpelen, dan zal het brood, dat hij zal eten, verloren zijn, en van zijnen arbeid zal mij niets overblijven, om op eenigerlei wijze, of den rijkdom, of de welvaart van mijn huisgezin te vermeerderen; gevolgelijk zal mijn vioolſpeler mij arm maken, ten ware dat mijn gezin meer arbeidde, of minder at, om mij ſchadeloos te ſtellen voor het verlies, dat hij mij zal hebben veroorzaakt.

Sla uwe oogen overal in het rond: zie die millioenen menſchen, welke, of niets doen, of zich ſlechts met beuzelingen bezig houden, terwijl wij ons zoo veel moeite geven, om ons de gemakken des levens te verſchaffen, of wel het volſtrekt noodzakelijk onder-

derhoud. Om welke veelvermogende beweegredenen nemen wij dikwijls de wapens ter hand, om elkander te vermoorden, om welke vermoeijen wij duizenden van menſchen, en ſtellen hen bloot aan al de gevaren der zeeën? Om welke beweegredenen? Om ijdele overtollige dingen te bekomen. Hoe veel tijd gaat er verloren, wat moeite wordt er al beſteed, om groote ſchepen te bouwen, om dezelve uit te rusten, ten einde thee en koffij uit *China* en *Arabië*, ſuiker uit *Oostindië*, en tabak uit *Amerika* te halen! Kan men die zelfſtandigheden levensbehoeften noemen? Neen, zonder twijfel; want onze voorouders leefden zeer wel, zonder dezelve te kennen.

Men zal mij misſchien vragen, of al de lieden, welke zich bezig houden, om al die overtolligheden te verzamelen, te verwerken of te vervoeren, dan van den akkerbouw zouden kunnen beſtaan? Ik geloof het: de aarde is ontzettend groot en uitgeſtrekt, en een groot gedeelte harer oppervlakte blijft onbebouwd. *Azië*, *Afrika* en *Amerika* leveren nog bosſchen van eenige honderd duizenden morgens, en er ontbreken er zelfs in *Europa* niet. Met honderd morgen van die bosſchen zou men al een voornaam bouwman zijn; en honderd duizend menſchen, aldus bezig zijnde, om elk hunne honderd morgen lands te ontginnen, zouden, in plaats van zich op zijn Fransch te kleeden, eene kleine ſtip in de onmetelijke ruimte zijn, naauwelijks zigtbaar uit de gewesten der maan, ten ware men er zich bediende van HERSCHELL's Teleskoop: zoo wijduitgeſtrekt zijn de landſtreken, welke nog ten huidigen dage in haren eerſten oorſpronkelijken ſtaat liggen.

Troostrijk is echter de gedachte, dat, na alles wel gewikt en gewogen te hebben, de trap van nijverheid en voorzigtigheid onder de menſchen dien van hunne vadzigheid en dwaasheid overtreft. Vandaar dat geſtadig oprigten van fraaije gebouwen, dat aanleggen van goed bebouwde akkers, van bloeijende ſteden in alle gedeelten van *Europa*, die men vóór eenige eeuwen te vergeefs zou gezocht hebben; en zulks wel in ſpijt van bloedige oorlogen, die dikwijls in één jaar het werk van verſcheidene jaren van vrede verwoesten.

Ten ſlotte nog ééne aanmerking: bijkans al onze ligchaamsdeelen maken uitgaven noodzakelijk: onze voeten hebben ſchoenen, onze beenen kouſen noodig; het overige onzes ligchaams vereischt fatſoenlijke kleederen, onze maag een goed voedſel; mijne oogen, offchoon allernuttigst, vereiſchen ſlechts den weinig kostbaren aankoop van een' bril; maar het zijn de oogen van anderen, die ons in den grond boren. Indien al de menſchen, ik alleen uitgezonderd, blind waren, zou ik noch fraaije kleederen, noch prachtige gebouwen, noch ſierlijke meubelen noodig hebben.

Over den Sluikhandel.

Vele lieden gaan voor eerlijk door, en meenen zelve, dat zij het zijn, offchoon zij in velerlei opzigten tegen de regtvaardigheid en billijkheid zondigen. Bij deze is het eene heerſchende gewoonte geworden, bij gene is het ligtzinnigheid, die hen alzoo doet handelen.

Niemand kan voor ſtipt eerlijk en regtſchapen doorgaan, wanneer hij het ſlechts ten deele is. Menig een, die het voor ongepast houdt, zich door den handel te bevoordeelen, maakt volſtrekt geene zwarigheid, om nu en dan zijn geluk in het ſpel te beproeven. Aan geene ſoort van oneerlijkheid maken, anders brave lieden, zich meer en ligtvaardiger ſchuldig, dan aan de vermindering der Staats-inkomſten, door, óf de gelegenheid aan te grijpen zelve ſluikhandel te drijven, óf den ſluikhandelaar, door het koopen zijner goederen, aan te moedigen.

Misſchien is het niet geheel ongepast, over dit punt nog het een en ander te zeggen; te meer, wanneer men de geſteldheid van den Staat onder het oog houdt, waar, ten algemeenen nutte, zoo veel gevonden wordt, dat de dure verpligting met zich brengt, om den Lande ſchot en lot te betalen.

Vindt

Vindt eene Regering het, ten beste des volks, voor het welzijn van het algemeen, voor de zekerheid der bezittingen, voor de Vrijheid, voor het behoud van godsdienſtige voorregten, voor alles, in één woord, wat nuttig en dierbaar heeten kan, noodig, dat jaarlijks eenige ſommen opgebragt en belastingen betaald worden; hoe is het dan mogelijk, dat een eerlijk man zijn aandeel tot zulk een nuttig doel niet gaarne en gewillig zou willen bijdragen? Met welk goed regt kan hij op eerlijkheid van karakter aanſpraak maken, wanneer hij, door bedrog, door list en allerlei kunstgrepen in dezen, geheel of ten deele van zijnen pligt afwijkt? Wat zouden wij wel van den man zeggen, die, met zijne vrienden aan eene opene tafel ſpijzende, en alles, gelijk zij, mede genoten hebbende, er eene list op verzon, om de anderen voor hem te laten betalen, en zelf vrij heen te gaan? Waarſchijnlijk zou men den zoodanigen, wanneer men zijne kunstgreep ontdekte, eenen verachtelijken gierigaard noemen.

En verdient hij wel eenen beteren naam, die de onſchatbare voorregten der burgerlijke zamenleving geniet, en dan nog zijne billijke bijdragen den Staat onthoudt, door zelf ſluikhandel te drijven, of den ſluikhandelaar aan te moedigen. Ik weet wel, ſommigen zullen zeggen: „Wel! mijne medeburgers worden hiermede niet benadeeld"; en het verwijt komt hun zeer belagchelijk voor, „dewijl het ſlechts den Koning wat bevoordeelt, die zulk eene ſchade nog al dragen kan." Dit is echter eene zeer groote dwaling. De openbare ſchatkist is de eigendom van een geheel volk, die op de nakoming van onderlinge verpligtingen gegrond is. Laat men na, die ſchatkist te ſtijven, en poogt men, door ſtrafbaren ſluikhandel, haar de noodige bijdragen te onthouden, zoo moet er, om het te kort te dekken, eene nieuwe belasting worden uitgeſchreven, en is deze, daar zij voor anderen betaald wordt, al bedroeg zij ook ſlechts een' cent voor iederen burger, eene ware beurzenſnijderij, die de ſluikhandelaar en zijne medeſtanders aan hunne medeburgers begaan. En weet men er wel een' anderen naam voor? Neen; hij is een verachtelijk en ſtrafbaar mensch,

 die

die voor een klein gewin zulk een verderfelijk bedrijf uitoefenen kan.

Men versta mij daarenboven wel. Ik wil niet zeggen, dat het bedriegen van den Koning eene mindere afwijking van de eerlijkheid zijn zoude, dan het plegen van bedrog aan het algemeen. Koning en Volk zijn één. Het regtvaardigt den dief in geenen deele, dat de bestolen persoon rijk is, en deze het verlies dus wel dragen kan. De Koning heeft even zooveel aanspraak op geregtigheid, als de geringste zijner onderdanen; en daar hij inderdaad de Vader des volks is, zoo is men een onwaardige zoon, wanneer men hem misleidt of bedriegt.

Hoe laag zulk eene handelwijze ook wezen moge, zoo zien wij toch bijna dagelijks, dat personen van stand en vermogen zich, om eenig onbeduidend voordeel, aan dezelve schuldig maken, daar zij zich niet ontzien, allerlei middelen aan te wenden, om verschillende soorten van goederen, ter ontduiking van de betaling der regten, in te sluiken.

Zoo besteelt men jaarlijks de Staatskas, en verrijkt zijne eigene beurs, ten koste van anderen en van het algemeen welzijn.

Zou hij, die door eene kamer ging, waarin zich een aanzienlijke schat bevond, en de gelegenheid waarnam, om heimelijk eenige guldens aan denzelve te ontfutselen, niet in den volsten zin des woords een dief zijn? Wat onderscheid is er nu in den aard van laagheid aangaande deze en gene overtreding? Daarom wordt bij menige Wetgeving de aankoop van gestolen goederen even streng, als de diefstal zelf gestraft, overeenkomstig den grondregel, dat, waren er geen helers, er ook geen stelers zouden zijn. Het spreekwoord is dus ten volle waar: *De heler is zoo goed als de steler.*

En daar er nu geen sluikhandelaars wezen zouden, wanneer zich niemand met den verkoop hunner goederen inliet, of dien bevorderde, zoo mogen wij met hetzelfde regt beweren, dat aanmoediging van smokkelhandel even slecht als de smokkelhandel zelf is, en daar deze eene soort van diefstal is, zoo verdient de aanmoediging van denzelven geen' anderen naam en geene mindere straf.

Wat zullen wij nu, de vermindering der Staats-

in-

inkomsten uit zulk een gewigtig oogpunt beschouwende, van lieden denken, die zich niet schamen, regt en geregtigheid ten spot, een deel van de uitgeschrevene belastingen te ontduiken, en die dan nog over omkooping, over openbare geldafzetting schreeuwen, alsof hunne handen en harten rein en onbevlekt waren? o! Wanneer ik dan de zoodanige zie te veld trekken en wraak hoor roepen, dan kan ik de gedachte niet van mij afwerpen, dat er nog altijd menschen in de wereld zijn, die wel den splinter in huns broeders oogen zien, maar den balk in hunne eigene oogen niet opmerken, en dat het oude spreekwoord: *De kleine dieven hangt men op en de groote laat men loopen*, helaas! door alle tijden heen, gebleken is, maar al te waar te zijn.

De Weelde.

Ik ben nog niet bedacht geweest op de middelen, om de weelde tegen te gaan; doch, alles wel beschouwd, is het kwaad zoo groot niet, als men zich wel verbeeldt. Laat ons voor een oogenblik eens eene bepaling geven van de weelde, en er door verstaan, allerlei soort van noodelooze uitgaven; vragen wij alverder, of het mogelijk zou zijn, in eenen grooten Staat wetten ten uitvoer te brengen, om die uitgaven te beteugelen, en zien wij, in deze vooronderstelling zelve, of ons volk over het algemeen daardoor, of gelukkiger, of rijker zou worden. Is de hoop, eenmaal in staat te zijn, zich de genietingen der weelde te verschaffen, niet een krachtdadige prikkel tot arbeidzaamheid en nijverheid? De weelde kan gevolgelijk meer voortbrengen, dan zij verteert, dewijl, zonder eene dergelijke beweegreden van aanmoediging, het volk in dien staat van logheid en vadzigheid zou verstikken, waartoe het zoo zeer overhelt. Dit denkbeeld brengt mij op eene anecdote, die ik u zal mededeelen.

De schipper van eene barkas, die tusschen *Kaap May* en *Philadelphia* voer, had mij eene dienst gedaan, waarvoor hij geene belooning wilde ontvangen. Mijne vrouw had vernomen, dat hij eene dochter had; zij gaf hem eene muts naar de mode voor haar ten geschenke. Drie jaar daarna kwam die man weder bij mij met eenen pachter van *Kaap May*; hij sprak van de muts en vertelde ons, dat zij ongemeen veel genoegen aan zijne dochter verschaft had. „Maar", voegde hij er weldra bij, „die muts is aan ons kanton vrij duur te staan gekomen." — Hoedat? vroeg ik. — „Helaas!" antwoordde hij, „zoodra mijne dochter met hare muts in het openbaar verscheen, waren al de jonge meisjes harer woonplaats er zoo over verrukt, dat zij besloten, eene soortgelijke van *Philadelphia* te ontbieden, en ik en mijne vrouw rekenden uit, dat dit alles niet minder gekost had dan twaalf honderd gulden." — „Dat is waar," hernam de pachter, „maar gij zegt niet alles; mij dunkt, dat die muts u toch ook eenig voordeel aangebragt heeft; want het eerste, wat onze jonge meisjes deden, was, dat zij wollen kapjes begonnen te breijen, met oogmerk om dezelve te *Philadelphia* te verkoopen, en zich op die wijze mooije mutsen te verschaffen, en gij weet, dat deze tak van nijverheid dagelijks toeneemt, en thans dient, om eenen vrij belangrijken handel uit te maken." Bij slot was ik zeer tevreden over dit kleine voorbeeld van weelde, dewijl aan den eenen kant de jonge meisjes van *Kaap May* zich gelukkiger bevonden, omdat zij aardige mutsen bezaten, en de vrouwen van *Philadelphia* voorraad van kapjes.

De inwoners onzer koopsteden, welke langs de zee liggen, worden vrij dikwijls rijk. Sommige dergene, welke op die wijze fortuin maken, leggen veel voorzigtigheid aan den dag, zetten de tering naar de nering, en bewaren eindelijk voor hunne nakomelingen al hetgene zij gewonnen hebben; maar andere, die er hun vermaak in vinden, om hunnen rijkdom ten toon te spreiden, maken buitensporige verteringen, en helpen zich eindelijk in den grond. De wetten kunnen dergelijke zaken niet voorkomen, en misschien is het niet altijd een onheil voor het

al-

algemeen; een vijfje, door eenen gek weggeworpen, zal door eenen wijze worden opgeraapt, die er een beter gebruik van zal weten te maken: bij gevolg is het dan niet verloren. Een verwaand en trotsch mensch laat een huis bouwen; hij laat het van kostbare meubelen voorzien en leeft er prachtig in; na verloop van eenige jaren rigt hij zich te gronde; maar de metſelaars, timmerlieden, ſmeden en alle andere eerlijke ambachtslieden, die hij in het werk geſteld heeft, hebben door dat middel hunnen gezinnen het noodige onderhoud verſchaft; de werkman is voor zijne moeite rijkelijk beloond geworden; het geld, in één woord, is in betere handen overgegaan.

Het naberouw van een' vadsige.

Anergus was een Edelman, die een tamelijk vermogen bezat, maar wiens geheele opvoeding de ſtrekking gehad had, om zijn leven werkeloos door te brengen. Hij wist niet, hoe hij het aan zou leggen, om den dag zoo aangenaam mogelijk te ſlijten; hij had geen' lust in eenige van de in het dagelijkſche leven gewone ligchaamsoefeningen, noch in eenige inſpanning van den geest; van de vier en twintig uren bragt hij er gemeenlijk tien op zijn bed door, zat daarenboven nog twee of drie uren op zijne kanapé te ſluimeren; gedurende den avond verſlond hij er eenige andere met drinken, wanneer hij zich in gezelſchap bevond met lieden, die naar zijnen ſmaak waren. Hij doodde met de grootſte vadzigheid de vijf of zes uren, die hem nog overſchoten. Het voornaamſte gebruik, dat hij er van maakte, was, om zijne verbeeldingskracht te ſtreelen met de verwachting op een middag- of avondmaal; niet omdat hij inderdaad een vraat, of geheel aan de tafelgenoegens overgegeven was; maar omdat hij geen beter gebruik van zijne gedachten wist

wist te maken, hield hij dezelve met zulke ſtoffelijke zorgen bezig. Hij had middel gevonden, om aldus tien jaar te verſlijten, ſedert het tijdſtip, dat hij meester van zijne erfenis geworden was; terwijl, door het misbruik, dat men tegenwoordig van de woorden maakt, men hem zelfs een deugdzaam mensch noemde, omdat hij bekend ſtond als een man, die zich zelden dronken dronk en niet zeer tot lichtmisſerij overhelde.

Op zekeren avond zat hij in zijne eenzaamheid te peinzen. Zijne gedachten begonnen eene zeer ongewone rigting te nemen; want hij ſloeg zijne blikken op het verledene, en begon over zijne leefwijze na te denken. Hij ſtelde zich voor in zijne verbeelding, dat een aantal levende wezens geofferd was geworden, om zijn ligchaam te voeden, en dat eene ontzaggelijke hoeveelheid graan en wijn onder die offeranden was gemengd geworden. Hij had niet alles vergeten, wat men hem van de rekenkunde in zijne kindsheid geleerd had, en zette zich er toe, om het getal te berekenen van hetgene hij tot zijnen mannelijken leeftijd zoo al had verſlonden.

„ Omtrent een dozijn gevederde ſchepſels, zoo groote als kleine," zeide hij bij zich zelven, „ hebben wekelijks door elkander hun leven gegeven, om het mijne te verlengen; hetgene, in tien jaren tijds, ten minſte zes duizend bedraagt.

„ Vijftig lammeren zijn jaarlijks geſlagt, met een vijftigtal runderen, waarvan de lekkerſte ſtukken op mijne tafel zijn geofferd tot een brandoffer. Dus is er een duizendtal dieren geſlagt, in tien jaren tijds, om mij te voeden, zonder te rekenen, hetgene de bosſchen mij hebben opgeleverd. Verſcheidene honderdtallen zeevisſchen, van allerhande ſoort, zijn van het leven beroofd geworden, om mijnen disch er mede te voorzien.

„ Eene maat tarwe zou mij naauwelijks bloem genoeg verſchaffen voor den voorraad van eene maand; hetwelk nagenoeg honderd twintig ſchepels uitmaakt; en verſcheidene tonnen bier, wijn en andere dranken zijn in mijn ligchaam verzwolgen geworden: armzalige doortogt van zoo veel voedſel en drank!

„ En wat heb ik ſedert al dien tijd gedaan voor God en de menſchen? Welk een kwistige overvloed

vloed van goederen voor een onwaardig wezen, voor een nutteloos leven! Zelfs het nietigste schepsel van alle, die ik verslonden heb, heeft beter dan ik beantwoord aan het doel, waartoe het geschapen was. Hunne bestemming was, om den mensch te voeden, en zij hebben het gedaan! Elk schelpdier, elke oester, die ik gegeten heb, elke korrel tarwe, die ik vermalen heb, hebben hunne plaats vervuld in de keten der wezens met meer betamelijkheid en eer dan ik! o Schandelijk verlies van leven en tijd!"

Anergus zette zijne zedelijke overpeinzingen met zoo veel klem van redenen en zoo juist en naauwgezet voort, dat hij zich geweld aandeed, om zijne geheele leefwijze te veranderen, om eensklaps aan zijne buitensporigheden een einde te maken, en eenige nuttige kundigheden op te doen, offchoon hij reeds zijn dertigste jaar bereikt had. Hij leefde nog langen tijd als een braaf man en een goed Christen, maakte zich nuttig voor zijn' evennaaste, en vervulde in den Staat de rol van een uitmuntend vaderlandlievend mensch. Hij stierf in vrede met zijn geweten, en zijne medeburgers stortten tranen op zijn graf.

De wereld, die de geheele geschiedenis zijns levens kende, staat verwonderd over zulk eene groote verandering, en heeft zijne bekeering als een wonderwerk beschouwd. Hij zelf heeft de hand Gods erkend en bewonderd, en heeft Hem gedankt, omdat Hij hem van een redeloos dier tot een' mensch gemaakt had.

Maar zulk een voorbeeld is buitengewoon; men zou het bijna durven wagen, het een *wonderwerk* te noemen. Hoe vele jongelingen en jongedochters zijn er in deze bedorvene eeuw, wier leven aldus geheel verloren gaat, zonder dat zij ooit tot nadenken komen, om te trachten nuttige menschen te worden!

Het

Het fraaitje en het mismaakte been.

Er zijn in de wereld twee foorten van menfchen, die even gezond, even rijk zijn, en evenveel genoegens van het leven genieten, en van welke fommige zich gelukkig, andere zich rampzalig maken. Dat komt veelal van de verfchillende wijze, waarop men de zaken, de menfchen en de gebeurtenisfen befchouwt, en van de uitwerkfelen, welke dit verfchil van inzigten op den geest heeft.

In alle omftandigheden des levens kan men voordeelen en ongemakken hebben; in alle gezellige kringen kan men min of meer aangename perfonen en gefprekken opmerken; aan alle tafels komen ons voor fpijzen en dranken, min of meer aangenaam van fmaak, fchotels beter en flechter opgedischt; in alle klimaten zien wij fchoon en flecht weder; onder alle Regeringen goede en flechte wetten, en in de uitoefening dier wetten goed en kwaad; in alle dichtftukken, of in alle Werken van fmaak, gebreken en fchoonheden; in bijna al de gezigten en perfonen aangename trekken en gebreken, deugden en ondeugden.

Op al die gevallen vestigen de beide foorten van lieden, van welke wij gefproken hebben, verfchillend hunne aandacht. De aanhanger van de leer der beste wereld (*optimist*) ziet de dingen van de beste zijde, het aangename gedeelte van het gefprek, de weltoebereide fchotels, de lekkere wijnen, den fchoonen hemel, enz., en hij geniet alles met vreugde. De aanhanger van de leer der flechtfte wereld (*pesfimist*) befchouwt alles van de flechtfte zijde, fpreekt van niets dan van kwaad; ook met zich zelven is hij gedurig ontevreden; zijne aanmerkingen ftoren de genoegens der gezelfchappen; hij beleedigt duizende menfchen, en maakt zich tot een voorwerp van mishagen; indien de Natuur die wending aan zijnen geest gegeven heeft, beftaat er geene ellende, die meer dan de zijne het medelijden verdient gaande te maken. Maar het kan zijn, dat deze geneigdheid

heid om te hekelen en over alles ontevreden te zijn, in den beginne slechts het gevolg is geweest van nabootsing, en bij verkiezing in gewoonte veranderd is, die, offchoon diepe wortelen geschoten hebbende, echter vernietigd kan worden, indien men levendig weet te gevoelen, hoe schadelijk zij voor het geluk is. Ik hoop, dat eene kleine waarschuwing dienst zal kunnen doen aan degenen, die zich in dat geval bevinden, en hen overhalen, om eene fout te verbeteren, die, al is zij hoofdzakelijk een gewrocht der verbeeldingskracht, toch op het leven eenen grooten invloed uitoefent, en wezenlijke verdrietelijkheden en ongelukken veroorzaakt. Inderdaad, daar de *pessimisten* vele lieden beleedigen en van niemand bemind worden, bewijst men hun slechts zulke beleefdheden, als door het gebruik zijn voorgeschreven; en dit geschiedt somtijds nog niet eens, hetgene hen dikwijls in een kwaad humeur brengt en in twisten en geschillen wikkelt. Als zij een' hoogeren rang of verbetering van hunne fortuin beoogen, is er niemand, die hun eenen gelukkigen uitslag op hunne pogingen toewenscht, van zijne plaats opstaat, of een enkel woord spreekt, om hunne aanzoeken te ondersteunen. Geven zij aanleiding om door het publiek gehekeld te worden, of bij hetzelve in ongenade te vallen, dan is er niemand, die hen verdedigt of verontschuldigt; sommige gaan nog verder, vergrooten hunne verkeerdheden en maken hen ten eenemale gehaat. Indien die lieden hunne gewoonten niet veranderen, en geen behagen willen scheppen in hetgene geschapen is om te behagen, zonder zich zelve en anderen door hunne tegenstrijdigheden te krenken, is het goed, hunnen omgang te vermijden, die altijd onaangenaam en veeltijds zeer gevaarlijk is, voornamelijk als men zich in hun gekrakeel gewikkeld vindt.

Een oud wijsgeer, die tot mijne vrienden behoorde, was uit ondervinding zeer omzigtig geworden op dat punt, en vermeed allerzorgvuldigst alle gemeenzaamheid met lieden van dat slag. Hij had, even als andere wijsgeeren, eenen thermometer, om den toestand der temperatuur aan te wijzen, en eenen barometer, om te weten, of het mooi of slecht weêr zou worden; maar dewijl hij geen werktuig

uit-

uitgevonden had, om op het eerste gezigt die gesteldheid bij het *pessimismus* te ontdekken, maakte hij tot dat einde van zijne beenen gebruik, waarvan het eene eene opmerkenswaardige schoonheid bezat, en het andere door een toeval scheef en mismaakt was geworden. Indien een' vreemdeling, bij de eerste ontmoeting, meer naar het kwade been dan naar het goede keek, wantrouwde hij hem; indien de vreemdeling van het kwade been sprak, zonder eens acht op het goede te geven, was deze proef voor mijnen wijsgeer reeds voldoende, om hem te doen besluiten, de kennismaking niet verder voort te zetten. Een ieder bezit zulk een instrument niet met twee beenen; maar ieder kan, met een weinig oplettendheid, de kenteekens van die zucht, om alles te bedillen en alles in een kwaad daglicht te beschouwen, duidelijk genoeg waarnemen, en hetzelfde besluit nemen, om den omgang der ongelukkigen, die met bedilzucht behebt zijn, te vermijden. Ik raad derhalve dien *pessimisten*, dien gemelijken bedillers, die altijd onvergenoegd, altijd rampzalig zijn; ik raad hun, dat, indien zij van anderen bemind en geëerd willen zijn, zij ophouden, naar het wanstaltige been te kijken.

Over de Eenzaamheid.

De mensch is van nature een gezellig wezen, en de gestrengste kastijding is, mijns oordeels, voor hem die, van gedwongen te zijn in afzondering te leven. Ik heb een aantal fraaije dingen over de eenzaamheid gelezen; ik weet, dat vele lieden, die voor wijzen willen doorgaan, zich beroemen, nooit minder alleen te zijn, dan wanneer zij alleen zijn. Ik voor mij erken, dat de eenzaamheid eene aangename verpoozing is voor eenen man, die met bezigheden overladen is; maar indien men die den-

ken-

kende wezens noodzaakte, altijd alleen te zijn, ben ik zeer geneigd om te gelooven, dat zij weldra onverdragelijk voor zich zelve zouden worden. Men heeft mij eenen man genoemd, die gedurende zeven jaar in de *Bastille*, te *Parijs*, was opgesloten geweest. Het was een man van groote zielsvermogens, een denker; maar dewijl hij volstrekt niemand had, met wien hij spreken konde, waartoe zou hem het denken gediend hebben, daar men hem zelfs de middelen weigerde, om zijne gedachten op schrift uit te drukken? Geen zwaarder last bestaat er voor den mensch dan de tijd, indien hij niet weet, hoe hij denzelven zal doorbrengen. Eindelijk nam hij de toevlugt tot het volgende middel: hij strooide alle dagen op den planken vloer zijner gevangenis eene groote hoeveelheid stukjes papier; hij hield zich vervolgens bezig met dezelve op te rapen en ze zóó te rangschikken, dat er verschillende teekeningen uit ontstonden. Toen hij naderhand in vrijheid gesteld werd, zeide hij dikwijls tot zijne vrienden, dat hij waarlijk geloofde, zoo hij die soort van bezigheid niet had uitgevonden, hij alsdan zijn verstand zou verloren hebben. Een oud Wijsgeer, ik geloof PLATO, zeide: „ dat hij liever het domste schepsel der geheele Natuur wilde zijn, dan alle menschelijke wetenschap te bezitten, zonder iemand te hebben, aan wien hij dat alles konde mededeelen."

Erfelijke Adel.

De eer behoort uit haren aard tot den persoon zelven, en kan zich niet op anderen overplanten. De Chinezen zijn een der oudste en verstandigste volken van den aardbol, en bij hen heeft de eer niet in eene *afdalende*, maar in eene *opklimmende* linie plaats.

Laat een' man, ten loon zijner dapperheid of zijner wijsheid, tot den graad van *Mandarijn* (*) bevorderd zijn; dan zullen daardoor zijne ouders alleen aanspraak mogen maken op de bewijzen van achting en eerbied, welke aan den *Mandarijn* zelven zijn toegekend geworden. Men vooronderstelt, dat de goede opvoeding en de goede voorbeelden, door de ouders aan den zoon gegeven, dezen hebben bekwaam gemaakt, om nuttig te worden voor den Staat. Deze *opklimmende* eer is der maatschappij voordeelig; zij moedigt de ouders aan, om behoorlijk zorg te dragen voor hunne kinderen. Maar de *afdalende* eer, toegekend aan eene nakomelingschap, die niets zal verrigt hebben, om dezelve te verwerven, is niet alleen ongerijmd en onregtvaardig, maar nadeelig zelfs voor de kinderen van den nieuwen Adellijke, die gevaar loopen trotsch te worden, nuttigen arbeid te versmaden, tot armoede te vervallen, en eindelijk in slaafschheid en laagheid te verzinken.

Ik zou dus wel wenschen, dat, in de eene of andere rangörde, de onderscheidingsteekenen aan de vaders en moeders der Ridders, liever dan aan hunne nakomelingen wierden toegekend. Ik durf zeggen, dat dit eene rijke bron zou zijn van goede voorbeelden en heerlijke uitwerkselen. Men zou aldus het gebod van God: *Eert uwen vader en uwe moeder!* in beoefening brengen. Voorzeker, er bestaat geene betere wijze, om hen te eeren, aan wie wij het leven verschuldigd zijn, dan door uitstekende daden te doen, waarvan de glans op hen afstraalt; en niets is gepaster, dan door eene openlijke bekendmaking van Landswege aan den dag te leggen, dat wij al de verdiensten toeschrijven aan de goede voorbeelden, die wij van hen ontvangen hebben.

Na al deze opgegevene proeven, gelieve de lezer wel te bedenken, dat ik, om derzelver verband en kernachtigheid te bewaren, deze in haar geheel en zon-

(*) Een krijgs- of burgerlijk-, geestelijk- of wereldlijk Ambtenaar in het *Chinesche Rijk*.

zonder belangrijke uitlatingen gegeven heb: bij het lezen van sommige houde hij wel onder het oog den tijd, waarin FRANKLIN leefde, en lette vooral op de betrekking, die er toenmaals in handel, nijverheid en scheepvaart tusschen verschillende volken bestond; almede meene hij niet, dat FRANKLIN, bij de opgave van deze of gene proeve, de wezenlijke of werkelijke toepassing derzelve, tot in de kleinste bijzonderheden toe, op de maatschappij of op de huisgezinnen verlangd zoude hebben; neen! in de *Huishoudelijke ontdekking*, bij voorbeeld, wil hij niet beweren, dat wij nimmer eenig kaars- of lamplicht zouden behoeven; maar hij wil, als door eene geestige en vernuftige voorstelling, aantoonen, dat men te weinig van den dag en de lieve zon geniet, door zich te lang aan den slaap over te geven; en dat, wanneer men niet te vaak, zoo als men zegt, van den nacht den dag maakte, dit voorzeker in de huisgezinnen, bij meer orde en geregeldheid, de zuinigheid en spaarzaamheid bevorderen zoude. Hier en daar straalt in deze proeve een toon van spotternij door, die het gedrag en de handelwijze van vele huisgezinnen te dezen opzigte in een ongunstig, beklagelijk, ja, zelfs belagchelijk daglicht plaatst.

Als hij verder, bl. 53, over de *Ledigheid* sprekende, gewaagt van het uitrusten van schepen, van het bevrachten derzelve met buitenlandsche produkten, dan wil hij hiermede niet te kennen geven, dat het aanbrengen der daar genoemde koopwaren, die thans eenen voornamen tak van den Europeschen handel in het algemeen en van den onzen in het bijzonder uitmaken, verderfelijk of schadelijk wezen zoude: de wijze en verstandige man gevoelde te wel, hoe zeer de handel en de uitbreiding van denzelven den volken voordeel en welvaart, en aan duizende handen werk verschaft; maar ook hier wil hij met zoo vele woorden leeren, dat de mensch zelf zich de meeste behoefte schept, en velen reeds, door aan dezelve gewoon te zijn, zich niet tot den engeren kring van datgene, wat men kan zeggen eigenlijk *noodig* te hebben, beperken kunnen. Met alles heeft FRANKLIN het doel, om den mensch gelukkig en tevreden te maken.

Uit zijne Levensbeſchrijving zal dit nog nader blijken; waarom ik verder hieruit nog eenige proeven mijnen lezers wil mededeelen.

Al aanſtonds vind ik een vertoog, waarvan de inhoud alleen als een gulden boekje voor perſonen en huisgezinnen zou kunnen worden aangemerkt, en zal er dus de *leerrijke Keur* uit BENJAMIN FRANKLIN's *bekende Levensbeſchrijving, grootſtendeels door hem zelven*, mede openen.

KEUR UIT *FRANKLIN'S* BEKENDE LEVENSBESCHRIJVING, GROOTSTENDEELS DOOR HEM ZELVEN.

Middel ter bereiking van zedelijke volmaking.

Toen ik nog jong was, vormde ik het ſtoute en moeijelijke plan, om tot ware zedelijke volmaaktheid te geraken. Ik wenschte te kunnen leven, zonder ooit eenen misſlag te begaan, en al die fouten te verbeteren, waartoe eene natuurlijke geneigdheid, de hebbelijkheid of de zamenleving mij konden doen vervallen. Daar ik wist, of althans meende te weten, wat goed en wat kwaad was, zag ik niet, waarom ik niet altijd het eene zou kunnen doen, en het andere nalaten. Maar ik vond weldra, dat die taak moeijelijker was, dan ik mij in het begin verbeeld had. Terwijl ik al mijne oplettendheid en zorgen beſteedde, om mij voor de eene fout te bewaren, verviel ik in eene andere. De hebbelijkheid trok partij van de kleinſte verſtrooidheid, en de geneigdheid won het ſomtijds van de rede. Ik begon ein-

eindelijk te beseffen, dat de louter bespiegelende overtuiging, dat het namelijk ons belang is, volmaakt deugdzaam te zijn, alleen niet voldoende is, om ons voor misstappen te vrijwaren; maar dat wij ook onze oude gewoonten en hebbelijkheden moeten afleggen, nieuwe verwerven en zich daarin bevestigen, alvorens wij ons met een aanhoudend geregeld gedrag kunnen vleijen. Met dat oogmerk nam ik de proef van de volgende *leerwijze:*

In de verschillende optellingen van zedelijke deugden, die ik in mijne boeken aangeteekend vond, was de lijst er van min of meer lang, al naardat elke Schrijver aan de benaming der denkbeelden eene min of meer ruime beteekenis gaf. Sommige, bij voorbeeld, hechtten aan het woord matigheid slechts het denkbeeld van matigheid in het eten en drinken; terwijl andere dit tot de bezadigdheid in alle soorten van vermaak, geneigdheid, aandoeningen des ligchaams en der ziel, zelfs tot de bezadigdheid in het begeeren en heerschen uitstrekten. Uit zucht tot duidelijkheid, achtte ik het beter, gebruik te maken van meerdere namen, door er minder denkbeelden aan te hechten, liever dan een al te groot getal denkbeelden onder minder namen op te hoopen; diensvolgens vereenigde ik onder *dertien* benamingen van verschillende deugden al hetgene mij toen noodzakelijk of wenschelijk scheen; ik hechtte aan elke benaming een voorschrift, in weinige woorden vervat, om de uitgebreidheid uit te drukken, die ik aan derzelver beteekenis gaf.

Hier volgen de benamingen dier deugden, met derzelver voorschriften:

1e. *Matigheid.* — Eet niet zoo, dat gij aan een dier gelijk wordt; drink niet, totdat gij bedwelmd wordt.

2e. *Stilzwijgendheid.* — Zeg slechts datgene, wat anderen of u zelven dienstig kan zijn: vermijd alle nuttelooze gesprekken.

3e. *Orde.* — Laat elke zaak bij u hare vaste plaats, en elke bezigheid haren gezetten tijd hebben.

4e. *Standvastigheid.* — Neem uw besluit omtrent hetgene gij moet doen, en voer onwankelbaar uit hetgene, waartoe gij besloten hebt.

5e. *Zuinigheid.* — Doe slechts zulke uitgaven,

als nuttig zijn voor u zelven en voor anderen; kortom, verkwist niets.

6e. *Arbeid.* — Verlies geen' tijd. Houd u altijd met iets nuttigs bezig. Doe niets onnoodigs.

7e. *Opregtheid.* — Maak van geene ſtrafwaardige list gebruik. Laat uwe gedachten het kenmerk van onſchuld en regtvaardigheid dragen; ſpreek, zoo als gij denkt.

8e. *Regtvaardigheid.* — Breng nooit iemand nadeel toe, hetzij door hem ongelijk aan te doen, hetzij door omtrent hem het goede te verzuimen, hetwelk hij regt heeft van u te verwachten.

9e. *Gematigdheid.* — Vermijd de uiterſten. Wacht u wel, over de beleedigingen, die men u aandoet, zulk een' wrok te voeden, als zij u toeſchijnen te verdienen.

10e. *Zindelijkheid.* — Duld geene onzindelijkheid aan uw ligchaam, aan uwe kleederen, noch in uw huis.

11e. *Gemoedskalmte.* — Laat u niet verontrusten wegens beuzelingen, noch over gewone of onvermijdelijke toevallen.

12e. *Kuischheid.* — Heilig blijven u de genoegens des huwelijks en der liefde; ſmaak dezelve, zonder ooit tot het punt van dierlijkheid of verzwakking te vervallen, zonder gevaar te loopen uw geweten te bezwaren, uwe gemoedskalmte, uwen goeden naam of dien van anderen in gevaar te brengen.

13e. *Nederigheid.* — Volg JEZUS en SOCRATES na (*).

Daar mijn oogmerk was, om de hebbelijkheid van al die deugden te verkrijgen, dacht ik, dat het verkieslijk zijn zou, mijne aandacht niet te verdeelen, door dezelve op alle tegelijk te vestigen, maar wel om dezelve aanvankelijk gedurende een' zekeren tijd bij eene eenige te bepalen, ten einde er mij geheel in

(*) FRANKLIN noemt hier JEZUS en SOCRATES als zijne voorbeelden: den laatſten als het ſchitterendſte voorbeeld van ware wijsheid uit de dagen der Oudheid, vóór het verrijzen van het licht der Openbaring; den eerſten als dat licht zelf, hetwelk ons de nederigheid als het eenige voegzame kleed der wijsheid deed kennen.

in te versterken, alvorens tot eene andere over te gaan, en eindelijk met elke deugd afzonderlijk te vervolgen, totdat ik haar alle dertien op die wijze doorloopen had. Daar de beoefening van eenige dezer deugden de uitoefening der overige kon gemakkelijk maken, rangschikte ik dezelve met dat oogmerk volgens de bovenstaande getalreeks. Ik plaatste de *matigheid* bovenaan, dewijl zij de strekking heeft, om het brein koel en de denkbeelden zuiver te houden; hetgene noodzakelijk is, wanneer men altijd waken, altijd op zijne hoede moet zijn, om het aanlokkelijke der oude hebbelijkheden en de kracht der verzoekingen, die zich onophoudelijk vernieuwen, op eene zegerijke wijze te bestrijden. Eenmaal in die deugd wel gevestigd zijnde, werd de *stilzwijgendheid* gemakkelijker. Het was mijne vurigste begeerte, niet alleen om kundigheden te verwerven, maar ook om mij in de beoefening der deugden te versterken; voorts nam ik in aanmerking, dat men in de zamenleving zich beter door het gehoor dan door de taal onderrigt; en eindelijk verlangde ik de verfoeijelijke gewoonte af te leggen, van altijd over nietsbeduidende dingen te praten, telkens woordspelingen te maken en te schertsen, hetgene mijn gezelschap slechts aangenaam maakte bij oppervlakkige menschen: — dit alles deed mij besluiten, om den tweeden rang aan de *stilzwijgendheid* te geven. Ik hoopte, dat de stilzwijgendheid, bij de *orde*, die den derden rang bekleedt, gevoegd zijnde, mij meer tijd zou overlaten, om mijn plan en mijne studiën voort te zetten. Doordat de *standvastigheid* bij mij tot gewoonte werd, moest zij mij natuurlijkerwijze de noodige volharding geven, om al de overige deugden te verkrijgen. De *zuinigheid* en de *arbeid* moesten mij de beoefening der *opregtheid*, der *regtvaardigheid*, enz. gemakkelijker maken, omdat beide mij van schulden onthieven, waarmede ik nog beladen was, en mij een onafhankelijk bestaan verschaften. Daar ik voorts begreep, dat, volgens den raad, dien PYTHAGORAS in zijne gulden Gedichten geeft, een dagelijksch onderzoek van mij zelven noodzakelijk was, dacht ik er de volgende leerwijze op uit, om daartoe te geraken.

Ik maakte een boekje van dertien bladzijden, en aan het hoofd van elke derzelve schreef ik den naam van eene der deugden. Ik liniëerde iedere bladzijde met rooden inkt in zeven kolommen, eene voor elken dag der week, terwijl ik boven elke de eerste letter van den naam dier dagen schreef. Ik trok vervolgens dertien dwarslijnen; in het begin van welke ik de eerste letters van den naam van eene der deugden schreef. Op deze lijn, en op de kolom van den dag, maakte ik een merkje, met inkt, om de fouten op te teekenen, die ik, volgens mijn onderzoek van elken avond, erkende tegen deze of gene deugd te hebben begaan.

Ik nam het vaste besluit, om gedurende eene geheele week eene ernstige oplettendheid te wijden aan elke dier deugden, de eene na de andere. Staande de eerste week droeg ik aldus de grootste zorg, om de geringste fout tegen de *matigheid* te vermijden, terwijl ik de andere deugden haren gewonen gang liet gaan, maar toch altijd met de meeste naauwgezetheid elken avond de fouten van den dag opteekende. Indien ik aldus gedurende de eerste week eene lijn zonder eenig merkje kon houden, achtte ik mij genoeg gesterkt in de beoefening mijner eerste deugd, en genoegzaam ontdaan van den invloed der tegenovergestelde fout, zoodat ik het durfde wagen, mijne aandacht op de tweede deugd te vestigen, en pogingen aan te wenden, om twee lijnen van alle merkjes vrij te houden. Aldus tot de laatste deugd voortgaande, kon ik een volledig zamenstel van zedelijke volmaking in dertien weken houden, en het viermaal des jaars op nieuws beginnen. Even als iemand, die eenen tuin wil zuiveren, niet te gelijker tijd al het onkruid zoekt uit te rukken, — eene onderneming, die zijne middelen en zijne krachten zou te boven gaan, — maar eerst met één rabat begint, en niet eerder tot een ander overgaat, dan wanneer hij met het eerste gereed is, — zoo ook hoopte ik het bemoedigend genoegen te smaken, om in mijne bladzijden de, in de deugd gemaakte, vorderingen te zien, door de trapswijze vermindering van het getal merkjes in mijne lijnen, totdat ik eindelijk, na verscheidene malen op nieuws te hebben begonnen, het geluk zou genieten, om mijn boek-

boekje zonder eenig merkje te vinden, na een dagelijksch onderzoek gedurende dertien achtereenvolgende weken.

Op mijn boekje had ik, onder andere Geschriften, de volgende verzen van ADDISON's *Cato* toegepast (*):

„ . . . . Ja, ik zal blijven volharden;
Indien er eenige magt is, verheven boven de stervelingen
(En 't gansch heelal getuigt van haar aanwezen),
Dan moet de deugd in zich zelve een' beschermer hebben,
En ons aldus den weg des geluks openen."

Daar ik tevens God als de bron aller wijsheid beschouwde, oordeelde ik het gepast en noodzakelijk, ter bekoming van wijsheid, zijnen bijstand in te roepen. Met dat oogmerk stelde ik het volgende korte gebed op, hetwelk ik aan het hoofd mijner tabellen van dagelijksch onderzoek geschreven had:

„ o Almagtige Goedheid! Vader van alle barmhartigheid! o mijn opperste Leidsman! doe in mij de wijsheid toenemen, die alleen in staat is, om mij tot de kennis mijner ware belangen te brengen. Versterk mij in mijn voornemen, om allen goeden raad op te volgen. Ontvang de diensten, die ik aan uwe andere kinderen kan doen, als het eenigste bewijs van erkentenis, dat mij mogelijk is te geven voor al de gunsten, welke Gij U verwaardigt mij zonder ophouden te bewijzen."

Ik zond ook menigmaal een klein gebed tot Hem op, hetwelk ik uit de dichterlijke Werken van THOMPSON genomen had (†):

„ God,

(*) ADDISON was een beroemd Engelsch Schrijver en Dichter. Deze regels zijn uit het beroemde Treurspel *Cato*, dat hij vervaardigde, door FRANKLIN genomen.

(†) Mede een Engelsch Dichter, vooral beroemd door een door hem vervaardigd Dichtstuk, getiteld: *De Jaargetijden.*

„ God, Schepper van wat leeft en ademt!
Geef, dat geene ondeugd in mij woon';
Laat deugd en wijsheid mij geleiden,
Dat ik ze in al mijn daden toon'.
o, Doe mij 't pad der zonde vlieden:
Zoo zij, vol eerbied voor uw magt,
Mijn levenstijd hier voorbereiding
Voor 't zalig leven, dat mij wacht."

Daar het voorſchrift der *orde* vorderde, dat elk uur van den dag tot iets bepaalds beſteed wierde, bevatte eene bladzijde van mijn boekje de volgende verdeeling der vier en twintig uren van elken dag.

Vraag: Wat zal ik van daag goeds doen?

	Uren.	
Morgen.	5 6 7	Opſtaan; mij aankleeden; mijne gebeden tot God rigten; de bezigheden van den dag regelen; er eene ſchets van ontwerpen; mij met mijne tegenwoordige ſtudiën onledig houden; ontbijten.
	8 9 10 11	Werken.
Middag.	12 1	Lezen; mijne rekeningen nazien; eten.
Namiddag.	2 3 4 5	Werken.
Avond.	6 7 8 9	Alle zaken in orde brengen en avondmaaltijd houden; muzijk, uitſpanning of gezelſchap; onderzoek van den verloopen' dag.
Nacht.	10 11 12 1 2 3 4	Slapen.

Het

Het artikel *orde* bragt mij het meest in verlegenheid. Ik vond, dat mijn plan van tijdverdeeling, ja, vrij wel uitvoerbaar kon zijn voor eenen man, wiens bezigheden van dien aard zijn, dat zij hem de vrije beſchikking over zijnen tijd laten; maar dat het zeer moeijelijk werd, om het ten uitvoer te brengen, wanneer men genoodzaakt was, betrekkingen met de wereld te onderhouden, en dikwijls, beroepshalve, verſchillende perſonen te ontvangen op uren, die hun het geſchiktst voorkomen. Ik had mij niet tijdig genoeg gewend aan eene vaste leerwijze; en daar ik een zeer ſterk geheugen had, werd ik al de ongemakken niet gewaar, die natuurlijk uit het gebrek aan *orde* voortvloeijen. Dit artikel vorderde dus van mijne zijde eene zoo groote oplettendheid, ik ondervond zoo veel ſpijt, dat ik mij zoo dikwijls op eene fout betrapte, dat ik zoo herhaalde malen te kort ſchoot, kortom, dat ik zoo weinig vorderingen maakte, — dat ik daarom bijkans beſloot, er van af te zien, en mijne ongelukkige gebreken maar te behouden, althans voor zooverre dit artikel betrof. Ik geleek naar zeker man, die, eene bijl bij eenen koopman in mijne buurt komende koopen, verlangde, dat de geheele oppervlakte des ijzers even zoo blank ware als het ſcherp. De koopman wilde het ijzer der bijl blank maken, mits de kooper het rad van den ſlijpſteen draaide. De laatstgemelde begon dus te draaijen, terwijl de koopman het ijzer vast op den ſteen drukte. Onze kooper vond dit werk zeer vermoeijend, en hij ging van tijd tot tijd van zijn rad af, om te zien, of de bijl eindelijk blank was. In het kort, het begon hem zoo te vervelen, dat hij dezelve wilde nemen, zoo als zij was. „Neen, neen," zeide de koopman, „draai maar toe, kijk eens, er zijn zeker nog veel vlakken op; maar, met een weinig geduld te oefenen, zullen zij ſpoedig verdwijnen." — „Om het even," antwoordde de kooper, „ik zal haar zoo maar nemen, met vlakken en al."

Ik geloof, dat vele lieden in hetzelfde geval verkeerd hebben, welke, bij gebrek van middelen, als die, waarvan ik gebruik maakte, te veel hinderpalen vonden, om zich van eene kwade hebbelijkheid te ont-

ontdoen, of om eene deugd aan te winnen, en dus hunne pogingen lieten varen en eindelijk zeiden: *dat zij hunne bijl liever met vlakken en al hadden.* Somtijds kwam ik ook op de vrij redelijke gedachte, dat deze schroomvallige naauwkeurigheid, welke ik mij vermeende op te leggen, weleens als eene soort van overdrevene gestrengheid in de zedeleer kon beschouwd worden, die, zoo zij bekend geweest ware, te mijnen koste, den lachlust zou hebben opgewekt; dat het al te zeer streven naar volmaaktheid haat en nijd kon verwekken, en dat een man in het gezellig verkeer zich eenige ligte misslagen moet veroorloven, ten einde zich een weinig naar zijne vrienden te schikken. Om eindelijk alles in één woord te zeggen, ik bevond mij geheel onverbeterlijk omtrent het artikel van *orde*; en nu ik oud ben, en mijn geheugen slecht is, gevoel ik levendiger dan ooit, dat deze hoedanigheid mij ontbreekt. Dan, offchoon ik nooit tot dien door mij zoo vurig gewenschten staat van volmaaktheid gekomen ben, en er zelfs ver beneden ben gebleven, hebben toch mijne aanhoudende pogingen niet weinig tot mijn geluk toegebragt, doordat zij mij veel beter maakten, dan ik zou geweest zijn, indien ik dezelve niet gedaan had. Eveneens als het met hen gaat, die zich, door modellen van gegraveerd schrift na te bootsen, eene fraaije hand van schrijven willen eigen maken; zij zullen nooit met dezelfde volkomenheid dit namaken, maar toch door aanhoudende vlijt eene nette en leesbare letter leeren schrijven.

Alhoewel deze regel van mijn gedrag op Godsdienstige grondbeginselen gebouwd was, kwam er echter niets in voor, waaruit men eenig bijzonder Godsdienstig leerstelsel ontdekken kon. Ik had dit opzettelijk vermeden, want, daar ik overtuigd was van het uitstekend nut mijner leerwijze, en dat zij heilzaam voor anderen kon wezen, tot welke Godsdienstige gezindheid zij ook mogten behooren; en daar ik mij bovendien voorstelde, dezelve te eeniger tijd openlijk bekend te maken, — wilde ik er niets inlasschen, hetwelk aan eenige gezindte, hoe ook genaamd, vooringenomenheid kon inboezemen, dewijl zulks een beletsel zou geweest zijn, om die

al-

algemeen aan te nemen. Ik had het plan, om van elke deugd eene korte verklaring te geven; ik zou er het voordeel, van haar te bezitten, in ontwikkeld hebben, zoowel als de rampen, die met de daartegenoverſtaande ondeugden gepaard gaan. Ik zou aan dat werk den titel van *de kunst der deugd* gegeven hebben, omdat het de middelen zou onderwezen hebben, om die te verwerven. Dit zou inderdaad zeer verſchillend zijn geweest van die vermaningen, waarin men u ſlechts uitnoodigt, om deugdzaam te zijn, zonder u de wijze op te geven, om het te worden; zoo doende is men den man gelijk, van wien de Apostel ſpreekt, die, wanneer een broeder of zuster naakt zouden zijn en gebrek zouden hebben aan dagelijksch voedſel, tot hen zoude zeggen: „ Ga henen in vrede en word verzadigd", zonder hem of haar de nooddruftigheden des levens te geven. Wat nuttigheid zou dit hebben?

In dat werk had ik verder het plan, om den volgenden grondregel voor te dragen en te bewijzen: *dat de ſlechte daden niet ſlecht zijn, omdat zij verboden zijn; maar dat zij verboden zijn, omdat zij ſlecht zijn.* Slechts de natuurlijke geaardheid des menſchen in aanmerking nemende, zou ik bewezen hebben, dat al wie gelukkig wenscht te worden, zelfs in deze wereld, er belang bij heeft, om deugdzaam te wezen; en vermits er in de wereld altijd een groot aantal rijke kooplieden, Adellijken, Vorſten en verſchillende ſtanden zijn, die voor het beſtuur hunner zaken eerlijke lieden noodig hebben, en het getal der laatstgenoemde altijd nog te gering is, zou ik er deze gevolgtrekking uit hebben afgeleid: dat eerlijkheid en trouw die deugden zijn, door welke een jong mensch fortuin maken en gelukkig worden kan.

Mijne lijst van deugden bevatte er in het eerst ſlechts twaalf; maar iemand, die tot mijne vrienden behoorde, had eens de vriendelijkheid, om mij te waarſchuwen, dat men mij algemeen als een trotsch mensch beſchouwde, dat de hoogmoed vrij dikwijls in mijne geſprekken doorſtraalde, dat ik niet tevreden was, of ik moest in mijne geſprekken gelijk hebben, dat ik ook ſomwijlen beleedigend werd; — en

toen

toen trachtte ik mij van dat gebrek, zoowel als van de andere gebreken, te genezen, weshalve ik ook de *nederigheid* op mijne lijst plaatste, terwijl ik aan dat woord een' uitgebreiden zin gaf. Ik kan er mij niet mede vleijen, dat ik geslaagd ben, om mij die deugd geheel eigen te maken; maar ik bragt het toch zoo ver, dat ik er den schijn van kreeg. Ik stelde het mij dus tot eenen vasten regel, mij nimmer te veroorloven, de gevoelens van anderen regtstreeks tegen te spreken, noch de mijne al te stellig staande te houden. Ik onthield mij zorgvuldig van alle uitdrukkingen, die eene vaste en bepaalde wijze van denken aanduiden, zoo als: *zeker*, *buiten allen twijfel*, en in plaats daarvan gebruikte ik de woorden: *ik vermoed*, *ik verbeeld mij*, *mij dunkt*, dat die of die zaak zoo is, of wel: dat *komt mij* voor alsnog *zoo voor*.

Wanneer de een of ander iets opperde, dat ik als eene dwaling beschouwde, onthield ik mij het genoegen, van hem op staande voet tegen te spreken, en er oogenblikkelijk de ongerijmdheid van te bewijzen; ik antwoordde hem in dier voege, dat in een zeker geval zijn gevoelen wel juist kon zijn, maar dat in de tegenwoordige omstandigheid het mij *toescheen*, dat de zaak eenigzins anders was. Ik bemerkte spoedig het voordeel dezer verandering in mijne wijze van doen; de gesprekken, waarin ik mij gewikkeld zag, werden er des te aangenamer door; de gematigde toon, waarop ik mijn gevoelen uitte, deed mijner redenen een gunstiger onthaal te beurt vallen en stelde mij aan minder tegenspraak bloot. Ik ondervond minder verdrietelijkheid, wanneer ik merkte, dat ik ongelijk had, en ik haalde anderen gemakkelijker over, om hunne dwalingen te erkennen en mijn gevoelen te omhelzen, wanneer ik gelijk had. De leerwijze, waaraan mijne natuurlijke neiging zich in het eerst niet dan met de grootste moeite kon onderwerpen, werd mij eindelijk zoo gemakkelijk en zoo gewoon, dat niemand sedert vijftig jaar misschien eene beslissende uitdrukking uit mijnen mond heeft gehoord. Zoowel aan deze gewoonte, als aan mijne opregtheid van karakter, meen ik voornamelijk het vertrouwen verschuldigd te

zijn,

zijn, dat ik bij mijne medeburgers verwierf, wanneer ik nieuwe inſtellingen voorſloeg, en den invloed, dien ik in de openbare Raadsvergaderingen uitoefende, toen ik er Lid van werd; want, om de waarheid te zeggen, ik was een ſlecht Redenaar, zonder welſprekendheid, dikwijls weifelende omtrent de keus der uitdrukkingen, met moeite duidelijk ſprekende; en niettegenſtaande dat, kreeg ik bijna altijd de meeste ſtemmen.

Om kort te gaan, van al de hartstogten, die wij van de natuur hebben, is de hoogmoed zeker de grootſte hinderpaal tot zedelijke verbetering en, buiten twijfel, het moeijelijkst te overwinnen: men vermomme hem; men doe hem den oorlog aan; men bedriege, men vernedere hem zooveel men wil, hij overleeft alles, en ſteekt van tijd tot tijd het hoofd weder op; ja, al mogt ik mij vleijen, hem ten eenemale te ondergebragt te hebben, ik zou waarſchijnlijk nog hoogmoedig zijn op mijne *nederigheid.*

Het voordeel eener vriendelijke behandeling.

Mijn eerſte ſtap in de Staatkundige wereld was, toen ik, in het jaar 1736, tot Secretaris der Algemeene Vergadering benoemd werd: deze keus had dit jaar zonder tegenkanting plaats; maar het volgende jaar, toen men mij op nieuws voorſtelde (de Secretaris werd even als de Leden jaarlijks gekozen), hield een nieuw Lid der Vergadering eene lange redevoering tegen mij, ten einde eenen anderen kandidaat te begunſtigen. Ik werd echter benoemd: dit was mij, buiten en behalve het traktement, hetwelk aan den Secretaris wordt toegekend, te aangenamer, omdat deze post mij in de gelegenheid

heid ſtelde, mij bij de Leden der Vergadering in gunst te brengen; hetgene mij het drukken der uitgebragte ſtemmen, der Wetten, van het papieren geld en al de algemeene Werken verzekerde, dat, over het geheel genomen, zeer voordeelig was. Ik was niet zeer ingenomen met de tegenwerking van dat nieuwe Lid, een jong mensch van vermogen, die eene goede opvoeding genoten had, en begaafd was met talenten, die met der tijd eenen grooten invloed in de Kamer ſchenen te zullen uitoefenen, en dien hij ook werkelijk in het vervolg genoot; met dat al zocht ik niet op eene ſlaafſche wijze in zijne gunst te geraken, maar legde het, na verloop van eenigen tijd, in dezer voege aan: vernomen hebbende, dat hij in zijne boekerij een zeldzaam en belangrijk boek had, ſchreef ik hem, dat ik het gaarne wenschte te lezen, en dat hij mij vermaak zou doen, met het mij voor eenige dagen te leenen; hij zond het mij dadelijk, en ik zond het hem na verloop van eene week terug, er een nieuw briefje bijvoegende, om hem voor zijne beleefdheid te bedanken. De eerſte maal, dat ik hem vervolgens in de Kamer ontmoette, rigtte hij het woord tot mij; iets, dat hij nimmer te voren gedaan had, en betoonde mij veel beleefdheid. Sedert dien tijd toonde hij zich bij alle gelegenheden bereid, om mij van dienst te zijn, derwijze dat wij groote vrienden werden, en de vriendſchap duurde tot aan zijnen dood. Dit is een nieuw bewijs voor de waarheid van den ſtelregel, dien ik geleerd had en die hierop nederkomt: *Hij, die u eenmaal eene dienst gedaan heeft, zal meer geneigd zijn, om u eene andere te doen, dan hij, dien gij zelf verpligt hebt.* Men ziet hieruit, dat het nuttiger is, de vijandſchap te doen verminderen, dan er een' wrok over op te vatten, zich te wreken, en van eene ſlechte handelwijze gebruik te maken.

Gods-

Godsvereering.

Een zeer hoog denkbeeld had FRANKLIN van den eerbied, dien men het Opperwezen verschuldigd is, „ Als ik bedenk," zegt hij, „ dat, eer ik tot God nader, mijne ziel kalm en vrij van alle verstrooijing wezen moet, dan voegt het mij niet minder, dat ik met kinderlijken eerbied, innige blijdschap, tevredenheid en bewondering tot Hem kome. Dat betaamt mij en is alles, wat ik Hem voor zijne gunst en weldaden vergelden kan. Dat ik dan steeds mijnen God prijze! Dat ik deugdzaam zij, opdat ik gelukkig en Hem welbehagelijk wezen moge!" Het gebed, dat hij dagelijks ten Hemel opzond, luidde aldus:

„ o Wijze God! goede Vader! Gij ziet de opregtheid mijns harten en mijnen eerbied, schenk mij nu steeds uwe gunst!

Schepper! Vader! Ik geloof, Gij zijt goed en verheugt u over de vreugde uwer kinderen.

Door uwe magt hebt Gij de heerlijke zon voortgebragt en alle werelden geformeerd; door dezelve bestuurt Gij haren gang; uwe wijsheid heeft hare baan afgebakend.

Uwe wijsheid heeft alle dingen voortgebragt.

Gij hebt den mensch leven en verstand geschonken, en hem in waarde boven alle andere aardsche schepselen verheven.

Uwe wijsheid, almagt en goedheid stralen overal ons tegen, in de lucht en het water, aan den hemel en op de aarde. Gij gedenkt aan al uwe schepselen, geeft hitte en koude, regen en zonneschijn op zijnen tijd, en aan de vruchten des aardrijks haren wasdom.

Van boosheid, haat en onmatigheid hebt Gij een' gruwel. Gij bemint opregtheid en geregtigheid, liefde en weldadigheid en alle edele deugden, Gij zijt mijn Vriend, mijn Vader, mijn Weldoener. Geprezen zij uw naam, o Heer!"

Leeringen wekken, voorbeelden trekken.

FRANKLIN oefende zich een paar uren elken dag in de kundigheden, die hem reeds bij zijne opvoeding waren bekend geworden. „ In partijen, spel of uithuizigheid," schrijft hij, „ bragt ik mijnen tijd niet door, en bleef steeds onvermoeid en ijverig mijne zaken behartigen. Daar ik mijne vroeger reeds beoefende spaarzaamheid voortzette, en mijn vader mij in mijne jeugd aanhoudend SALOMO'S spreuk had ingeprent: „ Ziet gij eenen man, die vaardig in zijn werk is, hij zal voor het aangezigt van Koningen gesteld worden;" zoo zag ik in de vlijt steeds het middel, om tot iets goeds, tot iets bestendigs te komen. Een geluk was het tevens voor mij, eene vrouw te bezitten, die even spaarzaam en vlijtig was als ik. Zij stond mij, waar zij dit kon, in mijne zaken bij. Onnoodige bediening begeerden wij niet. Onze tafel was eenvoudig en ons huisraad zoo onkostbaar en weinig mogelijk."

Dankbaarheid en vertrouwen.

Dankbaarheid aan God en vertrouwen op de Goddelijke Voorzienigheid, die Christelijke deugden, die den mensch zoo beminnelijk maken, beoefende FRANKLIN, en zij waren hoofdtrekken van zijn godsdienstig karakter.

„ Ik erken met alle nederigheid," was steeds zijne taal, „ dat ik aan de Voorzienigheid het geluk ben verschuldigd, dat ik tot nog toe heb genoten. Het is die kracht alleen, welke mij voorzien heeft van

de

de middelen, door mij in het werk gesteld, en welke deze met een gelukkig gevolg bekroond heeft. Mijn geloof in dit opzigt doet mij hopen, dat de Goddelijke goedheid nog verder zich voor mij zal uitstrekken, hetzij door de voortduring van mijn geluk tot het einde mijns levens te verlengen, hetzij door mij sterkte te verleenen, om eenige rampspoedige verandering van hetzelve, die mij zoowel als vele anderen kan overkomen, met lijdzaamheid te dragen. Mijn toekomend geluk of ongeluk is onbekend, uitgezonderd aan Hem, in wiens hand ons lot is, en die zelfs rampen en beproevingen aan ons heil kan dienstbaar maken."

Troost bij het sterven onzer vrienden.

Als een bewijs van FRANKLIN's Christelijken zin, gelatenheid en onderwerping aan het bestuur der Voorzienigheid, en als eene proeve tevens van zijne zucht, om anderen tot dien zin en die berusting in den wil van God op te wekken, dienen (wat wij in nog andere bijzonderheden, buiten de Levensbeschrijving, door hem zelven, aangeteekend vinden, en hier niet te onpas zal komen) eenige denkbeelden uit eenen brief, bij den dood zijns broeders, aan de schoonmoeder des overledenen geschreven:

„ Het is Gods wil en die der Natuur, dat wij dit sterfelijk omhulsel zullen afleggen, zal de ziel tot haar ware leven ingaan. Het tegenwoordige is slechts voorbereiding voor het volgende. De mensch is dan eerst volmaakt geboren, wanneer hij gestorven is. Waarom zouden wij klagen, dat onder de onsterfelijken een nieuw kind wordt geboren; dat een nieuw lid in dien zaligen kring binnentreedt? Onze vrienden worden slechts wat vroeger toegelaten tot een gezelschap, waarvan zij nimmer scheiden zullen. Hunne plaats was het eerste bereid;

zij zijn ons voorgegaan. Wij kunnen niet alle tegelijk heengaan; waarom zouden wij klagen, daar wij hen ſpoedig volgen, en weten, dat wij hen zullen wedervinden?"

Eenige Gedachten, Spreuken, Raadgevingen en Opmerkingen, uit het leven, uit de Zedekundige Schriften en uit de Brieven van FRANKLIN *bijeenverzameld.*

Die tegen den wind inſpuwt, ſpuwt zich zelven in het aangezigt.

De medelijdende wezens, die te eten geven dengenen, die honger heeft, te drinken dien, die dorst heeft, kleederen aan den naakte, huisvesting aan den vreemdeling, hulp aan den kranke, ook zonder naar derzelver namen onderzoek gedaan te hebben, zullen op den dag des oordeels onder de uitverkorenen geteld worden.

Leeren wij ons over de genoegens van onzen evennaaste verheugen, ons door zijn geluk gelukkig achten, al ware het ook, dat niemand deel in het onze name.

Godsvrucht is de onafſcheidelijke geleidsvrouw der wijsheid.

Een ſtuiver beſpaard, is een ſtuiver gewonnen.

Er is in de wijsbegeerte eene ontdekking te doen, die ik wel zou willen zien verwezenlijken: zij beſtaat namelijk in een plan, hetwelk aan de natiën de verpligting zou moeten opleggen, om hare geſchillen te vereffenen, zonder te beginnen met elkander den hals te breken. Immers de gelukkigst gevoerde oorlogen eindigen altijd in hen, die dezelve onregtvaardig ondernamen, met rampen te overſtelpen.

Indien eene Godsdienst goed is, zal zij zich uit zich zelve ſtaande houden; indien zij zich niet kan ſtaan-

ſtaande houden, of dat de menſchen, die dezelve belijden, genoodzaakt zijn, tot het Openbaar Gezag toevlugt te nemen, — dan is zulks, naar ik meen, een bewijs, dat zij niet deugt.

Hoe minder vrienden ons overblijven, hoe meer wij elkander moeten beminnen.

Laat elk Land zijn geluk in de vorderingen zijner kunſten en van zijnen landbouw zoeken, zonder den voorſpoed van andere Landen te benadeelen.

Er is nog nooit een goede oorlog, of een ſlechte vrede geweest.

Er is niemand, die zeggen kan: „ BENJAMIN FRANKLIN heeft mij ſlecht behandeld." Deze opmerking ſtrekt mij tot troost in mijnen ouderdom.

Twintig ſtuivers, door eenen dwaas weggeworpen, zullen door eenen wijze worden opgeraapt, die er een beter gebruik van zal maken.

De verkwisting is de moeder van het gebrek.

Het huwelijk is de natuurlijke ſtaat van den mensch. Een ongehuwd man is een wezen, waaraan iets ontbreekt; hij gelijkt naar de eene helft van eene ſchaar, die hare andere helft wacht, zonder welke men de ſchaar wegſmijt, als tot niets deugende.

De matigheid in eten en drinken doet gemakkelijker arbeiden, en maakt het verſtand helderder.

Die eens een' zak guldens gewonnen heeft, kan gemakkelijker een' tweeden winnen.

Voor den mensch beſtaat er geen last zoo zwaar als de tijd, wanneer hij niet weet, hoe hij hem moet beſteden.

De menſchen zijn nooit meer opgeruimd, dan wanneer zij bezig zijn.

Mangel aan ligchaamsoefening doet gebrek aan eetlust ontſtaan.

Een wijs man zal altijd licht genoeg vinden, om zijnen gang te verlichten, wanneer hij ſtap voor ſtap het licht van een ander wijs man volgt.

Onze ſchulden en onze zonden loopen altijd hooger, dan men denkt.

De Schrijver van eene Courant moest, dunkt mij, zich beſchouwen als den bewaarder der eer van zijn Vaderland, en weigeren, iets in zijn blad te zetten, dat dezelve kwetſen kon.

De gierigheid en de eerzucht zijn twee hevige

 drif-

driften, die reeds afzonderlijk en op zich zelve met groote kracht op het menschelijk gemoed werken; maar zijn zij vereenigd, en vestigen zij zich op hetzelfde voorwerp, dan is hare hevigheid bijna onwederstaanbaar, en storten zij de menschen, hals over hoofd, in oneenigheid en in voor iedere goede Regering vernielende partijen.

Nog jong zijnde vond ik een boek, getiteld: *Proeven om het goede te leeren.* Hij, wien hetzelve vroeger had toebehoord, had het zoodanig verwaarloosd, dat vele bladen er van gescheurd waren; maar wat er van overig was, en ik gelezen heb, gaf aan mijne denkbeelden eene wending, welke op mijn gedrag, gedurende mijn' geheelen levensloop, invloed had; inderdaad, ik heb altijd den naam, van een goed mensch te zijn, veel hooger geschat, dan eenigen anderen.

Ik denk altijd aan den man, die nooit eene gelegenheid, om eene nuttige les te geven, liet voorbijgaan, en mij eens zeide: „ Gij zijt nog jong en gaat de wereld in; buk, dezelve doorreizende, en door deze behoedzaamheid zult gij meer dan éénen sterken stoot vermijden.

God is het, die hem vernedert, wie zich verheft, en die hem verheft, wie zich vernedert. Mogten wij zijne goedheid te onswaarts nooit vergeten, en Hem onzen dank bewijzen door ons volgend gedrag.

Er verschijnt bijna geen boek in het licht, waarin men de kunstenarij niet opmerkt, om het boekdeel te vergrooten; van een stukje in rijm een boekje te maken, en van een boekje een boekdeel, door middel van eene wijdloopige Voorrede, van veel wit tusschen de regels, van buitengewoon groote randen, van ruimte met veel wit boven de Hoofdstukken, enz.; zoodat het papier het eenige artikel van verkoop schijnt te wezen.

Het is waar, zoo als zeker Schrijver zegt, dat hij, die een talrijk huisgezin opkweekt, en hetzelve voor zijne oogen ziet opgroeijen, vele kansen tot verdriet heeft; maar hij heeft ook zooveel te meer vermaak te hopen. Wanneer wij onze kleine vloot op den oceaan afzenden, welker schepen en manschappen voor verschillende havens bestemd zijn, ho-

hopen wij, dat ieder van hen gelukkig op de reis zijn moge. Maar de tegenwinden, de klippen, de onweders en de vijanden, bieden ongunstige kansen aan; en zelfs, wanneer het goed gevolg niet volkomen is, moeten wij opmerken, dat wij alles hadden kunnen verliezen, en ons gelukkig achten, er eenige in de haven schadeloos te zien binnenkomen.

Ik heb veel reden, om het leven te beminnen. Maar de loop der Natuur zal welhaast een einde aan mijn bestaan op aarde maken. Ik zal mij daaraan met des te minder droefheid onderwerpen, naar mate ik, gedurende den tijd van een lang leven, deze benedenwereld gezien hebbende, het verlangen, om eene andere te kennen, voel verdubbelen, en gaarne mijne ziel, met kinderlijk vertrouwen, aan den grooten en goedertieren' Vader van het menschelijk geslacht wil teruggeven, die mij van mijne geboorte af menigvuldige weldaden heeft geschonken.

Trek voor uw land de best mogelijke partij van de voordeelen, die u de Natuur verleent.

Het is voor mij eene vertroostende gedachte, dat wij, bestemd om in eeuwigheid te leven, aldaar gestadig iets zullen vinden te leeren, naardien het getal voorwerpen, die de mensch hier kende, veel geringer is dan dat, waarvan hij geene bewustheid draagt.

Een deugdzaam volk alleen kan vrij zijn.

Naar mate wij het einde onzes levens naderen, helpt ons de Natuur, om ons van hetzelve los te maken; en een der krachtigste middelen, welke zij daartoe gebruikt, is het verlies onzer vrienden.

Wees ijverig in uwe leeroefeningen, en gij zult verstandig worden; wees arbeidzaam en zuinig, en gij zult rijk worden; wees matig in spijs en drank, en gij zult welvarend zijn; wees deugdzaam, en gij zult gelukkig zijn.

Bedien u nooit van stekelige gezegden tegen iemand, al is het ook schertsende; want het spel, om elkander bittere spotternijen toe te voegen, ontaardt dikwijls in ernstige krakeelen.

Van alle huwelijken, die mij zijn voorgekomen, heb ik de vroegste altijd voor de gelukkigste gehouden. De neigingen en hebbelijkheden van jongelieden zijn dan nog niet zoo onbuigzaam, als in lateren

leeftijd. Men voegt zich gemakkelijk naar elkander, en daardoor vallen vele aanleidingen tot oneenigheden weg. Door zich vroeg in het huwelijk te begeven, gewennen zich jonge menschen des te eerder aan een ordelijk en nuttig leven. In den morgen des levens te huwen, maakt, dat op den middag van hetzelve onze kinderen reeds opgegroeid en in eenige maatschappelijke betrekking zijn, en zoo bebben wij dan, onze bezigheden verrigt hebbende, nog eenen namiddag en avond van genoegen en rust voor ons.

Men kan den tijd veel kostelijker besteden, dan met twisten.

Hoe ik mij ook verwondere over het geluk en het goede, dat soms de ondeugende geniet, ik kan daarom het geloof aan eene Goddelijke Voorzienigheid niet opgeven; en hoe helderder mij het tal en de aard zijner ondeugden en boosheden in het oog loopen, hoe strafbaar, reeds in dit leven, die ook wezen mogen, des te vaster staat mijn geloof aan een toekomend, waar alles, wat hier raadselachtig was, zich naar regt en billijkheid opklaren zal. Troosten wij elkander met dat geloof, het is het eenige steunsel in het midden der rampen, die ons omringen.

EENE ZAMENSPRAAK.

A.

Waar gaat gij zoo haastig heen?

B.

Naar de Opera.

A.

Is het geen ......?

B.

Ja! het is ......

A.

's Zondags nooit.

B.

Is het heden Zondag?

A.

Wel zeker!

B.

Daaraan dacht ik niet; ik zou welhaast mijn' doopnaam vergeten.

Ik

Ik heb alle grond, om te verwachten, dat ik het in een volgend leven niet flechts zóó wel zal hebben als in dit, maar nog beter. Daarop verlaat ik mij; want ik vertrouw op God. Wanneer ik naga de wijsheid en goedheid, in al zijne werken verfpreid; als ik zie, dat niets vernietigd wordt, dat zelfs geen druppel waters verloren gaat, dan behoef ik de vernietiging mijner ziel noch te vreezen noch te gelooven. Daar ik mij nu in dien ftaat op de wereld bevind, zoo geloof ik, dat ik in den eenen of anderen toeftand zal blijven voortduren, en bij al de onvolmaaktheden, die het menfchelijk leven eigen zijn, vertrouw ik, dat er eene nieuwe uitgave van het mijne zal komen, in de hoop, dat men de fouten van de eerfte veranderen zal. (*Hierin ftraalt hetzelfde denkbeeld door, dat in* FRANKLIN's *graffchrift wordt aangetroffen.*)

Onder FRANKLIN's nagelatene papieren worden de volgende, door hem, zes jaar vóór zijn affterven, gefchreven regelen gevonden:

FRANKLIN's *affcheid.*

Mag 't leven hier een gastmaal heeten,
Ik fmaakte er tachtig jaren veel:
'k Zal, dankbaar, 't goede nooit vergeten,
Want fteeds was 't beste er van mijn deel.
't Is tijd van rust; 'k zeg, nu 'k ze wacht:
Dank, Gastheer! Vrienden! goeden nacht!

Alles wat leeft, behoeft onderhoud, en dat onderhoud kost wat. Hij, die arbeidt, brengt door zijne vlijt iets voort, hetwelk met dat onderhoud overeenkomt, en waardoor hij betaald wordt. Zoo doende bevrijdt men zich van veel verdriet. Hij, die niets verrigt, moet daarentegen uitgaven doen, waarvoor niets kan worden in de plaats gefteld.

Iedere bezigheid, die verrigt kan worden, zonder dat het fchade doet, wanneer men er mede ophoudt, die men op elk uur van den dag in de hand nemen en ter zijde leggen kan, zoo als fpinnen, breijen en ander handwerk, is buitengemeen voordeelig; want dit doende, zamelt men al de *fnip-*

pen-

peruren van den tijd op, die anders in de huisgezinnen, tusschen de noodzakelijke en onafgebrokene bemoeijingen, waarmede vooral de vrouwen bezig zijn, verloren gaan. Zoo als, bij voorbeeld, de tijd tusschen het opstaan en de bezorging van het ontbijt, tusschen het ontbijt en de gereedmaking van het middagëten, enz.

Het bedrag van al deze *snipperuren* loopt in ieder gezin jaarlijks vrij wat op. Hoe veel te meer is dit van toepassing op de werkzaamheden in den Staat! Het is derhalve zeer nuttig, dezen wenk steeds voor oogen te hebben en te houden: *Zamel toch vooral de snipperuren op, ten einde niets verloren ga!* Verloren tijd is verloren voedsel; gevolgelijk een verloren schat.

Menig huisgezin, dat zich op het welbesteden der *snipperuren* toelegt, verrigt in eene week meer, dan soms eene even talrijke familie in eene maand.

Voortreffelijk is daarom het gezegde van eenen Keizer van *China:* „Zoo mogelijk, zal ik geen' ledigganger in mijne Staten dulden; want voor ieder mensch, die ledig gaat, moet een ander honger en koude lijden." Ik versta namelijk die uitspraak dus: indien het werk, dat ieder lid aan de maatschappij verschuldigd is, door den trage en ledigganger niet verrigt wordt, zoo moeten natuurlijk de andere leden daardoor lijden en dien arbeid dragen.

Indien gij het leven liefhebt, verlies dan den tijd niet; want het is de stoffaadje, waar het uit gemaakt is.

Een arbeidsman op zijne voeten is grooter, dan een Edelman op zijne knien.

Middel om een goed soldaat te worden: de moed van een' leeuw, de beenen van een hert, de buik eener mier, het geduld eens ezels.

Men moest onder het oog houden, dat de weelde der tempels het benoodigde is der gasthuizen.

Éene ondeugd te onderhouden kost meer, dan twee kinderen op te voeden.

De hoogmoed is een bedelaar, die zoo hard roept als het gebrek, maar die oneindig onverzadelijker is.

De rede is de oudste dochter der Godheid.

BE-

BESLUIT.

De Schrijver van deze leerrijke Keur uit BENJAMIN FRANKLIN's Zedekundige Schriften, en uit de Levensbeschrijving, grootstendeels door hem zelven, heeft getracht al dat nuttige, zinrijke en beoefenenswaardige uit die Schriften op te zamelen, waardoor hij vermeende aan de edele bedoelingen der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, en hierdoor aan het welzijn en de aankweeking van vele huisselijke, burgerlijke, maatschappelijke en godsdienstige deugden onder zijne Landgenooten bevorderlijk te zijn! Mogt zijn Geschrift, eenmaal in veler handen komende, ook voor veler huisgezinnen en harten heilzaam zijn! FRANKLIN wilde, dat zijne nakomelingschap zoude weten, dat hun voorvader, met Gods hulp, aan de beoefening der deugd het doorgaande geluk zijns levens verschuldigd was geweest. Hij schreef aan de *matigheid* zijne langdurige en onafgebrokene gezondheid toe; aan *werkzaamheid* en *zuinigheid* den onbekrompen' toestand, in welken hij al vroeg geraakt was, het verkrijgen van zijne rijkdommen en de kundigheden, die hem in staat hadden gesteld, om een nuttig burger te zijn; en hem een' naam onder de Geleerden gegeven hadden; aan de *opregtheid* en *regtvaardigheid* het vertrouwen van zijne Landgenooten, en de aanzienlijke bedieningen, welke zij hem hadden opgedragen. Om kort te zijn, aan den invloed van al deze deugden, hoe onvolmaakt hij dezelve ook heeft kunnen bereiken, is hij die gelijkmatigheid van karakter en die vrolijkheid in de zamenleving verschuldigd geweest, welke zijn gezelschap zelfs deed zoeken door lieden, die veel jonger waren dan hij.

Met volle regt mogt daarom een zijner vrienden van hem schrijven: „ Oorspronkelijkheid was hem bijzonder eigen. Zijne schranderheid deed hem diep in het wezen der zaken doordringen; zijne navorschingen strekten zich over de geheele Natuur uit. Den mensch te leeren kennen, was hem de edelste bezigheid; en nam zijn geest daartoe eene meer bijzondere rigting, dan was het, om de menschen wij-

zer

zer en gelukkiger te maken. Naar waarheid alleen ſtreefde hij. Wat lof FRANKLIN ook als Staatsman en Geleerde moge waardig zijn, nergens verſchijnt hij in ſchitterender licht, dan daar, waar hij als mensch en burger optreedt. Welligt bragt niemand zijn leven nuttiger door, dan hij. Niets nam hij ter hand, dat hij niet voleindigde; niemand begaf zich tot hem, die niet wijzer hem verliet. Ieder geſprek wist hij door een verhaal te verlevendigen of met eene zedeſpreuk te beſluiten."

Hoopte de edele FRANKLIN, dat ſommige zijner afſtammelingen zijn voorbeeld zouden volgen, daar zij er zich wèl bij zouden bevinden: de Schrijver dezer leerrijke Keur hoopt niet minder, dat het lezen derzelve dienstbaar moge zijn tot verhooging en bevestiging van het geluk en de welvaart zijner medemenſchen. „Is het goed," gelijk FRANKLIN zegt, „nuttige zaden uit te ſtrooijen, wanneer men er de gelegenheid toe vindt, omdat eenige vruchten kunnen voortbrengen," de Schrijver hoopt dan ook, dat zijne pogingen, om FRANKLIN, wiens perſoonlijk beſtaan wel heeft opgehouden, maar wiens naam en Werken, zoo lang deugd, godsvrucht en goede zeden zullen vereerd worden, niet zullen verloren gaan, in al de beminnelijkheid zijns karakters, in al de edelheid van zijnen geest, in al de zucht, om anderen nuttig te zijn, te doen kennen, onder Gods zegen ſtrekken mogen, om den edelen man niet alleen te vereeren en hoog te achten, maar ook om hem na te volgen tot hun welzijn en dat van hunne kinderen; zullende die arbeid voorzeker hier en in de gindſche wereld rijke belooning vinden.

Onder de gedachten van FRANKLIN zal den Schrijver, die dan ook met dezelve zijne opgenomene taak beſluit, deze te allen tijde hoogstgewigtig blijven: *Arbeidzaamheid en gedurige bezigheid zijn krachtige middelen tot behoud van de zeden en de deugd eener natie.*

Industry and constant employment are great preservatives of the morals and virtue of a nation.

FRANKLIN.

2